

Πληροφορίες: Αντωνία Παυλή, Φανή Προβή

Αθήνα: 29.12.2022

Αρ. Πρωτ.: 1881

ΠΡΟΣ: κ. Γ. Σταμάτη, Γενικό Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης και
Καταπολέμησης της Φτώχειας

ΚΟΙΝ: «Πίνακας Αποδεκτών»

ΘΕΜΑ: «Δράση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ
για την υποστήριξη του Σημείου Αναφοράς του Υπουργείου
Εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων για την ορθή εφαρμογή
των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών
Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των
Ατόμων με Αναπηρίες»

Αξιότιμε κύριε Σταμάτη,

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) - που αποτελεί την τριτοβάθμια κοινωνική και συνδικαλιστική οργάνωση των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους στη χώρα και επίσημα αναγνωρισμένο δια του ν. 2430/96 (ΦΕΚ 156Α/10.7.96) Κοινωνικό Εταίρο της ελληνικής Πολιτείας σε ζητήματα αναπηρίας - στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», υλοποιεί το Έργο «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας»,¹ το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την Ελλάδα. Σκοπός του Παρατηρητηρίου είναι η παραγωγή έγκυρης πληροφόρησης, τεκμηρίωσης και επιστημονικής γνώσης για τα θέματα της αναπηρίας στην Ελλάδα και η συμβολή στη

¹ Εφεξής «Παρατηρητήριο»

διαμόρφωση πολιτικών που θα εξασφαλίσουν ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.

Το Παρατηρητήριο, λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τομεακής και περιφερειακής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD),² που η Ελλάδα κύρωσε με το ν.4074/2012 και δεσμεύεται να εφαρμόσει τις απαιτήσεις που αυτή περιλαμβάνει, σχεδίασε και υλοποιεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τη δράση ΠΕ9, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο».

Στο πλαίσιο των απαιτήσεων της Σύμβασης, τον Σεπτέμβριο του 2019 η Επιτροπή προέβη σε εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους, κατά τη διάρκεια του οποίου εξετάστηκε κατά πόσο το ελληνικό κράτος έχει εναρμονιστεί με τις διατάξεις της Σύμβασης. Απόρροια αυτού του εποικοδομητικού διαλόγου ήταν η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων³ της Επιτροπής προς την Ελλάδα, μέσω των οποίων επισημαίνονταν τα σημεία εκείνα στα οποία η ελληνική Πολιτεία όφειλε να εργαστεί περαιτέρω, στο πλαίσιο τήρησης των δεσμεύσεων που απορρέουν από την κύρωση της Σύμβασης. Η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων σε συνδυασμό με τους διαρκείς αγώνες για την ικανοποίηση των πάγιων αιτημάτων του αναπηρικού κινήματος, οδήγησαν το 2020 στην υιοθέτηση του πρώτου *Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* (εφεξής ΕΣΔ)⁴, που, παρά τις όποιες αδυναμίες του, αποτελεί έναν οδικό χάρτη για την άρση των εμποδίων και της διάκρισης που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία σε όλους τους τομείς ζωής με περισσότερο συστηματικό τρόπο.

² Εφεξής «Σύμβαση»

³ Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcz9c06iPa1r3wEJzoMtZPRln2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyy9lkiKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr31DcGr9iV91p4N2> Επίσης, η ΕΣΑμεΑ, με δική της πρωτοβουλία, μετέφρασε τις Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής στην [ελληνική γλώσσα](#) αλλά και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read) για την περαιτέρω διάχυση τους στην ελληνική κοινωνία.

⁴ Εφεξής «ΕΣΔ»

Αξιοποιώντας το υψηλό επίπεδο τεχνογνωσίας και την πολυετή εμπειρία που η ΕΣΑμΕΑ και το «Παρατηρητήριο» διαθέτουν στα ζητήματα αναπηρίας, η δράση μας έχει σκοπό να συνδράμει την Πολιτεία και τα επιμέρους σημεία αναφοράς στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ειδικότερα, ως προς τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς των Υπουργείων, η δράση στοχεύει να συνδράμει στη βέλτιστη υλοποίηση των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής, μέσω:

- Της εξειδίκευσης της δικαιωματικής οπτικής της αναπηρίας, στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου αναφοράς.
- Της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου σας υπό το πρίσμα της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας.
- Του προσδιορισμού των κενών και των προκλήσεων που απορρέουν από τον υφιστάμενο πολιτικό σχεδιασμό και την έως σήμερα πορεία υλοποίησης του ΕΣΔ και των τομεακών σχεδίων δράσης του Υπουργείου αναφοράς.
- Της διατύπωσης συγκεκριμένων προτάσεων και συστάσεων, καθώς και της διάθεσης συνοδευτικού υλικού και πληροφόρησης που μπορεί να φανούν χρήσιμα και να διευκολύνουν την υλοποίηση του έργου του Επιμέρους Σημείου Αναφοράς του εκάστοτε Υπουργείου.

Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των νομικών και πολιτικών δεσμεύσεων της χώρας, όπως αυτές απορρέουν από το εθνικό και ευρωπαϊκό/διεθνές πλαίσιο για την αναπηρία,⁵ στο παρόν κείμενο και αναλυτικότερα στο Συνοδευτικό Αρχείο που σας επισυνάπτουμε, επικεντρωνόμαστε στα ζητήματα που άπτονται της αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και αφορούν στο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα

⁵ Μεταξύ των νομικών και πολιτικών δεσμεύσεων της χώρας σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο είναι οι ακόλουθες: Το Σύνταγμα της Ελλάδας, η Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες (ν. 4074/2012), οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο (ν. 4488/2017), ο [Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ](#), ο [Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων](#), η [Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030](#), το [Κανονιστικό Πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων \(ΕΔΕΤ\)](#), η [Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη](#), οι [Κοινές Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Μετάβαση από την Ιδρυματική Φροντίδα στη Φροντίδα σε επίπεδο Τοπικής Κοινότητας](#), η [Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας](#).

Μέσω αυτής της επικοινωνίας μας, πέραν των άλλων, ευελπιστούμε να εγκαινιάσουμε έναν σταθερό διάυλο επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ της ΕΣΑμεΑ και του Σημείου Αναφοράς του Υπουργείου σας.

Συνοπτική περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης

Σε αντίθεση με παλαιότερες αντιλήψεις που αντιμετώπιζαν τα άτομα με αναπηρία ως «αντικείμενα», χωρίς δυνατότητα ελέγχου και λήψης αποφάσεων για τη ζωή τους, η φιλοσοφία της «ανεξάρτητης διαβίωσης» βασίζεται στην αρχή ότι τα άτομα με αναπηρία, ως υποκείμενα-φορείς δικαιωμάτων, μπορούν να παίρνουν αποφάσεις, να ασκούν έλεγχο στη ζωή τους, και να κάνουν τις δικές τους επιλογές. Ανεξάρτητη διαβίωση σημαίνει ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν τις ίσες δυνατότητες και ευκαιρίες για να ζουν με αξιοπρέπεια και αυτονομία στην κοινότητα και σε ίση βάση με τους άλλους. Η ανεξάρτητη διαβίωση επιτάσσει επίσης την απομάκρυνση των ατόμων με αναπηρία από τις δομές ιδρυματικού τύπου, οι οποίες επιβάλλουν στα άτομα ένα καθεστώς πλήρους ανελευθερίας και καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση

Πίσω στα τέλη της δεκαετίας του 1980 έλαβε χώρα η πρώτη προσπάθεια αποϊδρυματοποίησης στην Ελλάδα στο πλαίσιο της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης «Ψυχαργός». Ο σκοπός της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης ήταν η αποϊδρυματοποίηση των ψυχικά ασθενών, κλείνοντας τα υφιστάμενα ψυχιατρεία και αντικαθιστώντας τα από τη δημιουργία νέων δομών που θα λειτουργούσαν μέσα στην κοινότητα και θα είχαν ως στόχο την κοινωνικό-οικονομική επανένταξη των ψυχικά ασθενών.⁶ Το εν λόγω εγχείρημα είχε θετικό αντίκτυπο αφού πολλοί από τους στόχους που είχαν τεθεί, όπως η δημιουργία νέων δομών αποϊδρυματοποίησης, επιτεύχθηκαν.⁷ Ωστόσο, το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στα τέλη της δεκαετίας του 2000, είχε αρνητικό αντίκτυπο στις περαιτέρω προσπάθειες της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης αφού επηρέασε αρνητικά τη λειτουργία των ήδη υπάρχοντων δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης.⁸

⁶Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2020). Μελέτη για τη διαμόρφωση συνθηκών και πλαισίων ανεξάρτητης διαβίωσης στην κοινότητα: Τελική Έκθεση. Αθήνα: ΕΣΑμεΑ

⁷ Ό.π.

⁸ Ό.π.

Το 2017, ύστερα από τη δημοσίευση των απάνθρωπων συνθήκων διαβίωσης των ατόμων που διέμεναν στα Παραρτήματα των Λεχαινών του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Δυτικής Ελλάδας και του Σκαραμαγκά του Κέντρου Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία Αττικής,⁹ ξεκίνησε η υλοποίηση ενός πιλοτικού προγράμματος αποϊδρυματοποίησης,¹⁰ που στόχευε στην μετεγκατάσταση όλων των ατόμων με αναπηρία που φιλοξενούνταν στα Παραρτήματα Λεχαινών και Σκαραμαγκά σε ασφαλείς υποστηρικτικές δομές ή σε δομές οικογενειακού τύπου καθώς και η επιστροφή ορισμένων από τα άτομα που έμεναν στις παραπάνω δομές στο οικογενειακό τους περιβάλλον, με παράλληλη υποστήριξή τους. Ο ορίζοντας υλοποίησης τους ήταν διετίας, δηλαδή το εν λόγω πιλοτικό πρόγραμμα έπρεπε να ολοκληρωθεί το 2019. Ωστόσο, αυτό δεν επιτευχθεί.

Στα τέλη του 2019, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων πήρε την πρωτοβουλία για το σχεδιασμό μιας Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση, και στο πλαίσιο αυτό ζήτησε τεχνική βοήθεια από την Υπηρεσία Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Structural Reform Support Service -SRSS) και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Παρόχων Υπηρεσιών για τα Άτομα με Αναπηρίες (EASPD). Επιπλέον, στο πλαίσιο της διαμόρφωσης της στρατηγικής για την αποϊδρυματοποίηση συγκροτήθηκε και μια επιτροπή ειδικών, στην οποία συμμετείχαν και εκπρόσωποι της ΕΣΑμΕΑ.

⁹ Βλ. ενδεικτικά, BBC (2014, November 14). Disabled children locked up in cages in Lechaina, Greece. [Video post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: <https://www.youtube.com/watch?v=d5KPcv007mg>; Cossé, Eva (2014, November 14). Dispatches: Greece - No Excuse for Caging Children. [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: <https://www.hrw.org/news/2014/11/18/dispatches-greece-no-excusecaging-children>; Hadjimatheou, Chloe. (2014, November 14). The disabled children locked up in cages. [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: <https://www.bbc.com/news/magazine-30038753>; Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2014, November 27). Παιδιά σε κλουβιά: Η ντροπή δεν έχει τέλος. [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από <https://www.hlhr.gr/παιδιά-σε-κλουβιά-η-ντροπή-δεν-έχει-τέλ/>; European Association of Service Providers for Persons with Disabilities. (2014, November 19). Another human rights scandal: time for the EU to act! [Press release]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από https://www.easpd.eu/sites/default/files/sites/default/files/News/pr_di.pdf; Tsiropoulou, Jenny. (2017, September 12). They could laugh and talk; they could have a life! [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από <https://thepressproject.gr/they-could-laugh-and-talkthey-could-have-a-life/>

¹⁰ Βλ. Κοινή Υπουργική Απόφαση οικ.60135/1579 «Πρόγραμμα: «Αποϊδρυματοποίηση των Ατόμων με Αναπηρία» 53

Με καθυστέρηση σχεδόν ενός έτους,¹¹ το καλοκαίρι του 2021 (Ιούλιος 2021),¹² σύμφωνα με τη Ετήσια Έκθεση Υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, ολοκληρώθηκε ο σχεδιασμός της Εθνικής Στρατηγικής Αποϊδρυματοποίησης και του Σχεδίου Εφαρμογής της.¹³ Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι η «Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση» που περιγράφεται στην Έκθεση Υλοποίησης είναι το αποτέλεσμα της μελέτης που πραγματοποίησε το EASPD και όχι μια Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίησης. Με άλλα λόγια μέχρι και τα τέλη του 2021 δεν είχε καταρτιστεί από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων μια Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση μέσω της οποίας θα καταργούνταν σταδιακά όλες οι υπάρχουσες δομές ιδρυματικού τύπου. Η μη ύπαρξη της Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση επιβεβαιώνεται και από την απόφαση της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας να συγκροτήσει τον Οκτώβριο του 2022 Ομάδα Εργασίας που θα είναι επιφορτισμένη με την εκπόνηση πορίσματος για την κατάρτιση νέας στρατηγικής για την ανεξάρτητη διαβίωση και συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα.

Σε ότι αφορά την υλοποίηση ουσιαστικών δράσεων στο πλαίσιο της αποϊδρυματοποίησης, δυστυχώς παρατηρούνται σημαντικές καθυστερήσεις. Για παράδειγμα, αν και από το 2017, είχε ξεκινήσει να λειτουργεί διετές πιλοτικό πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης έχοντας σαν στόχο την μετεγκατάσταση όλων των ατόμων με αναπηρία που φιλοξενούνταν στο Παράρτημα Λεχαινών και στο Παράρτημα Σκαραμαγκά σε ασφαλείς υποστηρικτικές δομές ή σε δομές οικογενειακού τύπου καθώς και η επιστροφή ορισμένων από τα άτομα που έμεναν στις παραπάνω δομές στο οικογενειακό τους περιβάλλον με παράλληλη υποστήριξή τους,¹⁴ μέχρι και τα μέσα του 2022 αυτό δεν είχε επιτευχθεί. Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου

¹¹ Σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, η *Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση* θα ήταν έτοιμη στο τέλος Φεβρουαρίου 2020 και η ανάπτυξη του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την αποϊδρυματοποίηση τον Ιούνιο του 2020.

¹² Βλ. σελ. 35 της *Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹³ Ο Οδικός χάρτης για την υλοποίησης της στρατηγικής αποϊδρυματοποίησης είναι διαθέσιμος στο: https://easpd.eu/fileadmin/user_upload/D28_with_layout_EL.pdf

¹⁴ Βλ. ΚΥΑ οικ.60135/1579 «Πρόγραμμα: «Αποϊδρυματοποίηση των Ατόμων με Αναπηρία». Το εν λόγω πρόγραμμα αναπτύχθηκε από το Υπουργείο Εργασίας με τη συμμετοχή της μη κυβερνητικής οργάνωσης Lumos.

Δράσης για το 2021,¹⁵ στα τέλη του 2021 αυτά που είχαν επιτευχθεί ήταν τα ακόλουθα:

- για το ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας αναμένονταν, α) να παραδοθούν δυο Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης για τη φιλοξενία συνολικά οχτώ (8) ατόμων στα Λεχαινά, η λειτουργία των οποίων όμως δεν θα ξεκινούσε άμεσα λόγω του ότι η διαδικασία στελέχωσης τους με το αναγκαίο προσωπικό ήταν σε εκκρεμότητα, και β) να κατατεθούν μελέτες σκοπιμότητας για την ίδρυση δυο ακόμα ΣΥΔ.
- για το ΚΚΠ Αττικής η όλη διαδικασία του σχεδιασμού έχει καθυστερήσει σημαντικά αφού εν αντιθέσει με το ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας, εντός του 2021 εγκρίθηκε το νέο επικαιροποιημένο σχέδιο για την αποϊδρυματοποίηση ενώ η ίδρυση και η λειτουργία ΣΥΔ ήταν ακόμη σε αρκετά πρώιμο στάδιο. Μόλις το Νοέμβριο του 2021 επιλέχθηκαν οι ανάδοχοι που θα εκπονούσαν κοστολογημένες μελέτες για την ανάπτυξη δυο ΣΥΔ στο Νέο Κόσμο και στο Ψυχικό.

Εν τέλει τον Οκτώβριο του 2022, οι δυο ΣΥΔ που αφορούσαν την μετεγκατάσταση των οχτώ τροφίμων του Παρατήματος Λεχαινών του ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας εγκαινιάστηκαν.¹⁶ Ωστόσο, για το τρόφιμους του ΚΚΠ Αττικής δεν υπάρχει ακόμη κάποια ενημέρωση για την πορεία των δράσεων αποϊδρυματοποίησης.

Η υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού»

Τον Σεπτέμβριο του 2021, σχεδόν ένα χρόνο από την κατάθεση του πορίσματος της Ομάδας Εργασίας, η υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού» -που εκτός από σύσταση της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες αποτελούσε και διαχρονικό αίτημα του αναπηρικού κινήματος- θεσμοθετήθηκε από το ελληνικό κράτος με το ν. 4837/2021.

Ύστερα από την θεσμοθέτηση της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού» δημοσιεύθηκαν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων κατά τη

¹⁵ Βλ. σελ. 36 της Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

¹⁶ Βλ. για παράδειγμα: <https://www.naftemporiki.gr/society/1391452/d-michailidoy-protesses-ypostirizomenis-diaviosis-sta-lechaina/>

διάρκεια του 2022 δημοσιεύθηκαν δυο Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις (ΚΥΑ)¹⁷ μέσω των οποίων εξειδικεύεται η υλοποίηση της υπηρεσίας του προσωπικού βοηθού και κατά τη διάρκεια της διαβούλευσής τους η ΕΣΑμεΑ συμμετείχε ενεργά.¹⁸

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, η υπηρεσία του προσωπικού βοηθού θα λειτουργήσει αρχικά πιλοτικά, και ύστερα από την αξιολόγηση της πιλοτικής φάσης καθολικά. Ειδικότερα, σε ότι αφορά τον προγραμματισμό της λειτουργίας της πιλοτικής φάσης, αρχικά προβλεπόταν ότι θα γινόταν σε δυο φάσεις με την πρώτη να ξεκινούσε εντός του 2022 και η υπηρεσία θα παρεχόταν στους/στις ωφελούμενους/ες για δυο έτη και η δεύτερη θα ξεκινούσε εντός του 2023 και θα είχε διάρκεια ενός έτους. Ωστόσο, βαίνοντας πλέον προς τα τέλη του 2022, η πρώτη φάση της πιλοτικής λειτουργίας του προσωπικού βοηθού ακόμη δεν έχει ξεκινήσει και ούτε έχει υπάρξει κάποια σχετική ενημέρωση για το πότε εν τέλει η πρώτη φάση της πιλοτικής λειτουργίας της υπηρεσίας θα ξεκινήσει.

Εκτός από την καθυστέρηση με την έναρξη υλοποίησης της πιλοτικής φάσης, σημαντικά προβλήματα παρουσιάστηκαν και ως προς τα κριτήρια επιλογής που έπρεπε να έχουν οι υποψήφιοι/ες ωφελούμενοι/ες της υπηρεσίας. Πιο συγκεκριμένα, όταν ψηφίστηκε ο ν.4837 το 2021, προβλεπόταν, ότι κατά τη διάρκεια της πιλοτικής φάσης τα άτομα με ψυχοκοινωνική αναπηρία δεν είχαν δικαίωμα συμμετοχής σε αυτή όπως και τα άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία άνω των 65 ετών, ένα ζήτημα που η ΕΣΑμεΑ είχε αναδείξει ήδη από την περίοδο που το εν λόγω νομοσχέδιο ήταν σε διαβούλευση στο OpenGov.gr.¹⁹ Αξίζει να επισημανθεί στο σημείο αυτό και η θέση της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σε ότι αφορά τον αποκλεισμό συγκεκριμένων κατηγοριών αναπηρίας

¹⁷ Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) η υπ. αριθ. 28455/2022 «Σύνθεση, συγκρότηση και λειτουργία Ειδικών Επιτροπών Αξιολόγησης Διεπιστημονικού Χαρακτήρα της παρ. 3 του άρθρου 36 του ν. 4837/2021» (ΦΕΚ 242 Υ.Ο.Δ.Δ./24.03.2022) και Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) η υπ. αριθ. 28458/2022 «Υλοποίηση Πιλοτικού Προγράμματος 'Προσωπικός Βοηθός για άτομα με αναπηρία' στη βάση κυρίως των προβλέψεων της παρ. 2 του άρθρου 39 του ν.4837/2021» (ΦΕΚ 1427 Β'/24.03.2022).

¹⁸ Επίσης σε ότι αφορά το θεσμικό πλαίσιο της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» εντός του 2022 υπήρξε τροποποίηση: α) της παρ. 3 του άρθρου 37 του ν.4837/2021 (βλ. άρθρο 58 του [ν. 4940/2022](#)), β) παρ. 2 του άρθρου 6 και της παρ. 2 του άρθρου 7 της ΚΥΑ υπ' αρ. 28458/23.3.2022 (βλ. [Υπ. αριθ. απόφαση Δ12α/Γ.Π.οικ.55175](#) (Αρ. ΦΕΚ 3007 Β'/15.06.2022) και γ) της ΚΥΑ υπ. αριθ. 28455/24.3.2022 «Σύνθεση, συγκρότηση και λειτουργία Ειδικών Επιτροπών Αξιολόγησης Διεπιστημονικού Χαρακτήρα του άρθρου 36 παρ. 3 του ν. 4837/2021 (βλ. [Υπ. αριθ. απόφαση Δ12α/100831](#)).

¹⁹ Αναφορά στην Έκθεση για το 2021

από το δικαίωμα χρήσης της υπηρεσίας του προσωπικού βοηθού σύμφωνα με την οποία ο αποκλεισμός των ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες κατηγορίες αναπηρίας όπως τα άτομα με ψυχοκοινωνικές ή νοητικές αναπηρίες δεν είναι συμβατή με τις διατάξεις της Σύμβασης.²⁰

Αν και το κριτήριο της κατηγορίας της αναπηρίας πλέον εκλείπει από τις προϋποθέσεις που χρειάζεται να πληροί ο/η υποψήφιος/α ωφελούμενος/η, αφού όλοι οι πολίτες με αναπηρία μεγαλύτερη του 67% και ανεξαρτήτου κατηγορίας αναπηρίας μπορούν να υποβάλλουν αίτηση το ίδιο δεν ισχύει για τον ηλικιακό περιορισμό, αφού ακόμη τα άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία άνω των 65% δεν έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε αυτή.

Εκτός όμως από τα κριτήρια που χρειάζεται να πληροί ο/η υποψήφιος/α ωφελούμενος/η με αναπηρία προκειμένου να συμμετάσχει στην πιλοτική φάση της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού», ένα άλλο πρόβλημα που προέκυψε είχε να κάνει με τον τόπο υλοποίησης υπηρεσίας σε πιλοτικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε για την πιλοτική φάση προβλεπόταν ότι αυτή θα λάβει χώρα μόνο στην Περιφέρεια Αττικής και όχι και στις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας, μια επιλογή που προκάλεσε την αντίδραση του αναπηρικού κινήματος λόγω του ότι ο εν λόγω περιορισμός μόνο αρνητικό αντίκτυπο θα είχε στην υλοποίηση της υπηρεσίας.²¹ Αφενός η ανακοίνωση της υλοποίησης του προσωπικού βοηθού έχει δημιουργήσει προσδοκίες στα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους όπως και στην τοπική αυτοδιοίκηση, αφετέρου η υλοποίηση του μόνο σε μια περιφέρεια, σε αυτή της Περιφέρειας της Αττικής θα στερήσει την εξαγωγή χρήσιμων στοιχείων και πληροφοριών λόγω της ετερογένειας των ωφελούμενων της υπηρεσίας (βάση του οικονομικού, κοινωνικού, δημογραφικού προφίλ τους) και των αναγκών τους. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη την αξιολόγηση που θα λάβει χώρα ύστερα από την ολοκλήρωση της πιλοτικής φάσης για τελική μορφοποίηση της υπηρεσίας όταν πλέον λειτουργήσει καθολικά, η συλλογή των συγκεκριμένων στοιχείων θα ήταν/είναι ένα πολύτιμο εργαλείο.

²⁰ Βλ. για παράδειγμα την παρατήρηση και σύσταση (παρ. 38 και 39) των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες ως προς τον τρόπο παροχής της υπηρεσίας του προσωπικού βοηθού στην Αυστρία. Οι Τελικές Παρατηρήσεις είναι διαθέσιμες στο: https://digitallibrary.un.org/record/767045/files/CRPD_C_AUT_CO_1-AR.pdf?ln=en

²¹ ΕΣΑμεΑ (2022, 21 Μαρτίου). [Αδιανόητη η πιλοτική εφαρμογή Προσωπικού Βοηθού μόνο στην Αττική. Προτάσεις για την υλοποίηση του](#). Δελτίο Τύπου.

Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης

Σύμφωνα με τις παραγράφους β και γ του άρθρου 19 της Σύμβασης, για να μπορέσει το άτομο με αναπηρία να ζει ανεξάρτητα μέσα στην κοινότητα είναι σημαντικό να λαμβάνει υποστήριξη τόσο μέσα από μια γκάμα εξατομικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης προς αυτό όσο και μέσω της δυνατότητας πρόσβασής του στις διαθέσιμες κοινοτικές υπηρεσίες.

Στην Ελλάδα υπάρχει ένας αριθμός δομών, προγραμμάτων και υπηρεσιών που έχει σαν στόχο να στηρίξει τα άτομα με αναπηρία προκειμένου να μπορούν να διαβιούν ανεξάρτητα και αυτόνομα. Ωστόσο, η ύπαρξη αυτών των δομών δεν σημαίνει ότι η λειτουργία τους δεν αντιμετωπίζει προβλήματα και δυσκολίες.

Οι Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης των ατόμων με ψυχικές αναπηρίες, οι Στέγες Ανεξάρτητης Διαβίωσης (ΣΑΔ), οι Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης για τα άτομα με αναπηρία (ΣΥΔ), τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ), τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία (ΚΔΑΠ-μεΑ), το πρόγραμμα 'Βοήθεια στο Σπίτι', οι δράσεις για την αποϊδρυματοποίηση και τα επιδόματα οικονομικής ενίσχυσης είναι δομές και προγράμματα που διαμορφώνουν το υφιστάμενο πλαίσιο στήριξης του ατόμου με αναπηρία ούτως ώστε να μπορεί να διαβιεί στην κοινότητα.²²

Κάλυψη αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία

Παρά την ύπαρξη ενός αριθμού δομών, προγραμμάτων και υπηρεσιών που συμβάλλουν στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία, παρ' όλα αυτά η κρατική πρόνοια παραμένει ακόμη ιδιαίτερα περιορισμένη ως προς την παροχή κατ' οίκον υπηρεσιών φροντίδας. Συνέπεια αυτού του περιορισμού είναι ότι η κάλυψη των αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία ενός νοικοκυριού εξακολουθεί να επιβαρύνει σημαντικά τα υπόλοιπα μέλη αυτού. Ειδικότερα, η επιβάρυνση αυτή μπορεί να διακριθεί σε δυο επίπεδα: σε *πρακτικό επίπεδο*, δηλαδή όταν τα μέλη του νοικοκυριού αποτελούν τους βασικούς φροντιστές των ατόμων που χρήζουν φροντίδας/στήριξης, και σε *οικονομικό επίπεδο*, προκειμένου να λαμβάνουν, έστω συμπληρωματικά, μια εξωτερική βοήθεια.

²² Για μια περισσότερο αναλυτική παρουσίαση των εν λόγω δομών βλ. το Συνοδευτικό Αρχείο της παρούσας επιστολής.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών για το 2020, παρότι καταγράφεται μικρή μείωση του ποσοστού σε σχέση με τα στοιχεία για το 2019 (79,8%), το 72,5% των νοικοκυριών εξακολουθεί να επωμίζεται την κύρια ευθύνη φροντίδας ή στήριξης των μελών που νοικοκυριού με ανάλογες ανάγκες στην καθημερινή τους διαβίωση (άτομα με αναπηρία, χρόνιο πρόβλημα υγείας, ή μεγάλη ηλικία).²³

Ως προς τον τρόπο κάλυψης των αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία, το 7,6% των νοικοκυριών ανέφερε τη «χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον που προσφέρονται δωρεάν από κρατικούς φορείς», παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με το 2019 (5,7%), ενώ το 19,9% με «χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον, το κόστος των οποίων βαρύνει το νοικοκυριό», ποσοστό το οποίο επίσης αυξάνεται κατά 5 μονάδες σε σύγκριση με το 2019 (14,6%).²⁴

Σε περιφερειακό επίπεδο, η ανάλυση ανά περιφέρεια φανερώνει υψηλά ποσοστά νοικοκυριών που αδυνατούν να καλύψουν τις εξειδικευμένες ανάγκες των μελών τους σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας, με τα χειρότερα ποσοστά να καταγράφονται στις περιφέρειες της Κρήτης, της Δυτικής Ελλάδας, της Θεσσαλίας, και της Πελοποννήσου.

Αναφορικά με την κάλυψη των αναγκών φροντίδας των μελών με αναπηρία, χρόνιο πρόβλημα υγείας ή μεγάλη ηλικία, στη μεγάλη πλειονότητα των νοικοκυριών, σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας οι ανάγκες καλύπτονται πρωτίστως από τα ίδια τα μέλη των νοικοκυριών. Μάλιστα, για τις περιφέρειες Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίων Νήσων, τα ποσοστά των νοικοκυριών που αναφέρουν ως πρώτο τρόπο κάλυψης των αναγκών φροντίδας την παροχή από τα ίδια τα μέλη είναι υψηλότερο από το εθνικό, ενώ συγκριτικά χαμηλότερες συχνότητες καταγράφονται στη Στερεά Ελλάδα, στη Θεσσαλία και στην Κρήτη.²⁵

Παρότι η χρήση κρατικών υπηρεσιών βοήθειας στο σπίτι ως κύριος τρόπος κάλυψης των αναγκών φροντίδας είναι ιδιαίτερα μειοψηφική σε επίπεδο χώρας, η ανάλυση των στοιχείων αναδεικνύει τη θετική επίδραση των υπηρεσιών αυτών

²³ Βλ. Πίνακα 3 του Συνοδευτικού Αρχείου

²⁴ Ο.π.

²⁵ Βλ Γράφημα 1 και 2 του Συνοδευτικού Αρχείου

αναφορικά με την επιβάρυνση των οικογενειών και των μελών που φροντίζουν τα άτομα με αναπηρία ή άλλες ανάγκες φροντίδας/υποστήριξης.

Νομικές και Πολιτικές Δεσμεύσεις

Από το 2019, χρονιά κατά την οποία το ελληνικό κράτος εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, μέχρι και σήμερα, έχουν προκύψει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη χώρα, οι οποίες αφορούν:

- στην εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.
- στην υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η εκπόνηση του οποίου ολοκληρώθηκε το 2020.
- στην υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στα Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022.

Το περιεχόμενο των συγκεκριμένων δεσμεύσεων της την χώρα έχει απεικονιστεί στον Πίνακα που ακολουθεί. Πιο συγκεκριμένα, οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής (πρώτη στήλη) συσχετίζονται με της στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης (δεύτερη στήλη), ενώ στην τρίτη και τέταρτη στήλη του πίνακα αποτυπώνεται η αντιστοιχία της με τα Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, της αυτά έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης.

Πίνακας 1. Αντιστοιχισή των συστάσεων της Επιτροπής των Η.Ε. με τους στόχους και δράσεις του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2021)	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2022)
--------------------------	---	--	--

<i>Εθνική Στρατηγική Ανεξάρτητης Διαβίωσης</i>	Προσωπικός Βοηθός	Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 6.5: Ανεξάρτητη διαβίωση	Στόχος 8: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 8.9: Θέτουμε τον Προσωπικό Βοηθό στο επίκεντρο της πολιτικής προώθησης της ανεξάρτητης διαβίωσης
<i>Εθνική Στρατηγική Ανεξάρτητης Διαβίωσης</i>	Πρόληψη της ιδρυματοποίησης και ανάπτυξη ενός φάσματος υπηρεσιών παροχής φροντίδας εντός της κοινότητας	Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 6.5: Ανεξάρτητη διαβίωση	-
<i>Εθνική Στρατηγική Ανεξάρτητης Διαβίωσης</i>	Σταδιακό κλείσιμο ιδρυματικών δομών κλειστής φροντίδας	Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 6.5: Ανεξάρτητη διαβίωση	Στόχος 8: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 8.10: Κλείνουμε σταδιακά τις ιδρυματικές δομές κλειστής φροντίδας
<i>Συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στο σχεδιασμό στρατηγικών και προγραμμάτων αυτόνομης διαβίωσης</i>	Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των ατόμων	-	Στόχος 8: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 8.19: Ενδυνάμωση της θέσης των ατόμων με αναπηρία στην Κοινωνία των Πολιτών

Αξιολογώντας την πορεία υλοποίησης των δεσμεύσεων

Οι δράσεις που σχετίζονται με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και εστιάζουν στο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα είναι συγκεντρωμένες στον **Στόχο 11** του ΕΣΔ που

επικεντρώνεται σε ζητήματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και αφορούν στην ανεξάρτητη διαβίωση. Πιο αναλυτικά:

Ως προς την υπηρεσία του «Προσωπικού Βοηθού», ήταν μια από τις δράσεις που περιλαμβανόταν στον Στόχο 11 του ΕΣΔ και αφορούσε τη θεσμοθέτησή της, η οποία και θεσμοθετήθηκε με το ν.4837/2021. Όπως αναφέρεται και στη δράση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, η υπηρεσία του προσωπικού βοηθού θα λειτουργήσει αρχικά πιλοτικά, και ύστερα από την αξιολόγηση της πιλοτικής φάσης καθολικά. Ειδικότερα, σε ότι αφορά τον προγραμματισμό της λειτουργίας της πιλοτικής φάσης, αρχικά προβλεπόταν ότι θα γινόταν σε δυο φάσεις με την πρώτη να ξεκινούσε εντός του 2022 και η υπηρεσία θα παρεχόταν στους/στις ωφελούμενους/ες για δυο έτη και η δεύτερη θα ξεκινούσε εντός του 2023 και θα είχε διάρκεια ενός έτους. Ωστόσο, βαίνοντας πλέον προς τα τέλη του 2022, η πρώτη φάση της πιλοτικής λειτουργίας του προσωπικού βοηθού ακόμη δεν έχει ξεκινήσει και ούτε έχει υπάρξει κάποια σχετική ενημέρωση για το πότε εν τέλει η πρώτη φάση της πιλοτικής λειτουργίας της υπηρεσίας θα ξεκινήσει. Εκτός από την καθυστέρηση στην λειτουργία της υπηρεσίας προβλήματα προέκυψαν αναφορικά με τις κατηγορίες αναπηρίας των ωφελούμενων της υπηρεσίας, την ηλικία (αφού τα άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία δεν μπορούσαν να ωφεληθούν το προγράμματος) και της τοποθεσίας που η υπηρεσία θα λάμβανε χώρα.

Ως προς το κλείσιμο των ιδρυματικών δομών κλειστής φροντίδας, παρατηρούνται σημαντικές καθυστερήσεις. Σε ότι αφορά τη μελέτη του ΕΑΣPD αυτή ολοκληρώθηκε το 2021, παρ' όλα αυτά ακόμη δεν υφίσταται Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση. Επιπλέον, αν και το ΕΑΣPD είχε επωμιστεί σε συνεργασία με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων να καταρτίσει την Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση, παρ' όλα αυτά τον Οκτώβριο του 2022 ανακοινώθηκε από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας η συγκρότηση μιας νέας Ομάδας Εργασίας που είναι επιφορτισμένη με την εκπόνηση πορίσματος για την κατάρτιση νέας στρατηγικής για την ανεξάρτητη διαβίωση και συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα. Αναφορικά με τη μετεγκατάσταση των φιλοξενούμενων σε δομές παροχής φροντίδας σε επίπεδο κοινότητας των ατόμων με αναπηρία που φιλοξενούνται στο Παράρτημα Λεχαινών του ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας και του Παραρτήματος Σκαραμαγκά του ΚΚΠ Αττικής, αν και το συγκριμένο πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης ξεκίνησε το 2017 και προβλεπόταν να ολοκληρωθεί το 2019, εν τέλει οι δύο πρώτες ΣΥΔ για τη μετεγκατάσταση των

ατόμων με αναπηρία που φιλοξενούνταν στα Λεχαινά εγκαινιάστηκαν τον Οκτώβριο του 2022. Επιπλέον, σε ότι αφορά την μετέγκατασταση των ατόμων με αναπηρία του Παραρτήματος Σκαραμαγκά δεν είναι γνωστό σε ποιο σημείο βρίσκεται.

Ως προς την μέριμνα για την πρόληψη της ιδρυματοποίησης και την ανάπτυξη ενός φάσματος υπηρεσιών παροχής φροντίδας εντός της κοινότητας, έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση, ωστόσο χρειάζονται να γίνουν ακόμη περισσότερα αν λάβουμε υπόψη η κάλυψη των αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία ενός νοικοκυριού εξακολουθεί να επιβαρύνει σημαντικά τα υπόλοιπα μέλη αυτού τόσο σε *πρακτικό επίπεδο*, δηλαδή όταν τα μέλη του νοικοκυριού αποτελούν τους βασικούς φροντιστές των ατόμων που χρήζουν φροντίδας/στήριξης, όσο και σε *οικονομικό επίπεδο*, προκειμένου να λαμβάνουν, έστω συμπληρωματικά, μια εξωτερική βοήθεια.

Ως προς τη συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την κινητικότητα και τον προσανατολισμό, το φθινόπωρο του 2020, συστάθηκε στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας Ομάδα Εργασίας για την κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των ατόμων με οπτική αναπηρία, με συμμετοχή εκπροσώπων της ΕΣΑμΕΑ, του Πανελληνίου Συνδέσμου Τυφλών καθώς και άλλων φορέων από το χώρο της οπτικής αναπηρίας.²⁶ Ο σκοπός σύστασης της εν λόγω Ομάδας Εργασίας ήταν διττός: α) η μελέτη και αποτύπωση της κατάστασης στον τομέα της εκπαίδευσης των ατόμων με οπτική αναπηρία στην κινητικότητα, στον προσανατολισμό και στις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσής τους, και β) η διατύπωση ενός πλαισίου προτάσεων που θα συμβάλει στον εκσυγχρονισμό του εν λόγω τομέα αλλά και στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με οπτική αναπηρία. Οι εργασίες της Ομάδας Εργασίας ολοκληρώθηκαν εντός του 2021.

Ειδικές Συστάσεις

Οι πολιτικές που αφορούν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ανεξάρτητη διαβίωση και ζωή στην κοινότητα είναι αναγκαίο να

²⁶ Βλ. Υπουργική Απόφαση 555/12-10-2020 (ΦΕΚ 4629/Β',21-10-2020) «Σύσταση Ομάδας Εργασίας για την κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των ατόμων με οπτική αναπηρία».

ευθυγραμμιστούν απόλυτα με το υφιστάμενο πλαίσιο για την αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο οφείλει να λάβει υπόψη στον πολιτικό του σχεδιασμό το σύνολο των Άρθρων της Σύμβασης, και ειδικότερα τις απαιτήσεις του Άρθρου 19 της Σύμβασης, την Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για την εφαρμογή της οποίας η χώρα μας έχει δεσμευτεί, τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ιδιαίτερα την αρχή 17 «Ένταξη ατόμων με αναπηρία» και 18 «Μακροχρόνια φροντίδα», την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030.²⁷

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, καθώς και την παρ. 1 του άρθρου 60 του ν. 4488/2017, απαιτείται η οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε νομοθετική πρωτοβουλία, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα, με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των κρατούμενων με αναπηρία.

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση των ατόμων με αναπηρία ως προς το δικαίωμά τους στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα η οποία και αποτυπώθηκε στην ενότητα 3 του Συνοδευτικού Αρχείου της παρούσας επιστολής, καθώς και τις ισχύουσες διεθνείς και εθνικές δεσμεύσεις του ελληνικού κράτους και τη μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης αυτών, η ΕΣΑμΕΑ και το «Παρατηρητήριο» προτείνουν τα εξής:

- Να καταρτιστεί η Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση με σκοπό τη σταδιακή κατάργηση όλων των δομών ιδρυματικού τύπου.
- Να διασφαλιστεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, με επαρκή χρηματοδότηση για τη στελέχωση και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών.
- Να αναπτυχθεί μηχανισμός για την παρακολούθηση, τη συλλογή στοιχείων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αποϊδρυματοποίησης.
- Να επιταχυνθεί άμεσα η αποϊδρυματοποίηση στο ΚΚΠ της Περιφέρειας Αττικής η οποία αν και έχει ξεκινήσει από το 2017 ακόμη δεν έχει ολοκληρωθεί.
- Να επιδοτηθεί η υλοποίηση βελτιώσεων προσβασιμότητας της κατοικίας των ατόμων με αναπηρία.

²⁷ Για μια συνοπτική παρουσίαση του πλαισίου, βλ. σσ. 7-18 του Συνοδευτικού Αρχείου.

- Να μετασηματιστούν τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας και οι δομές που υπάγονται σε αυτά σε δομές υποστήριξης της ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα.
- Να μετατραπούν οι συμβάσεις του έκτακτου και επικουρικού προσωπικού των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας από ορισμένου χρόνου σε αορίστου προκειμένου να συνεχίσουν να καλύπτουν τις πάγιες και διαρκείς ανάγκες.
- Να ενισχυθεί ο θεσμός της προστατευόμενης διαβίωσης και να διασφαλιστεί η ομαλή χρηματοδότησή του.
- Να αναπτυχθούν υποστηρικτικές υπηρεσίες για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν στην οικία τους ή λαμβάνουν φροντίδα από συγγενείς και φίλους, με στόχο την πρόληψη και αποφυγή της ιδρυματοποίησης.
- Να προωθηθούν οι Δήμοι ως βασικοί πάροχοι υπηρεσιών υποστήριξης -σε επίπεδο κοινότητας- για άτομα με αναπηρία, μέσω της λειτουργίας κοινωνικών δομών.
- Να διαμορφωθεί θεσμικό πλαίσιο σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ για τη δημιουργία Κέντρων Ανεξάρτητης Διαβίωσης σε όλη την επικράτεια.
- Να διευρυνθεί το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» προκειμένου να συμπεριληφθούν στους ωφελούμενους και άτομα με σοβαρές αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις.
- Να διασφαλιστεί ότι τα άτομα άνω των 65 ετών με πιστοποιημένη αναπηρία θα είναι δικαιούχοι της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού κατά την καθολική εφαρμογή της υπηρεσίας.
- Να εξασφαλιστεί ότι η σταθερή χρηματοδότηση της Υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού κατά την καθολική εφαρμογή της από εθνικούς και ενωσιακούς πόρους.

Οριζόντιες Συστάσεις

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα οριζόντιου ενδιαφέροντος, το οποίο συνδέεται με την εφαρμογή μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία στη χώρα, αφορά στην χρήση της γλώσσας και ειδικότερα στην ορολογία που ενσωματώνεται στους επίσημους, δημόσιους λόγους για την αναπηρία. Το ζήτημα αυτό αφορά στο σύνολο των πολιτικών και στην παραγωγή λόγου, προφορικού και γραπτού των κρατικών φορέων και στη νομοπαραγωγική διαδικασία. Η χρήση λανθασμένης γλώσσας βασίζεται στην για πολλά χρόνια επικράτηση του ιατροκεντρικού μοντέλου που προσεγγίζει την αναπηρία ως ασθένεια που χρήζει θεραπείας.

Προκειμένου να εμπεδωθεί η αλλαγή παραδείγματος και η μετάβαση στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας, η ορθή χρήση της γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς η γλώσσα αποτελεί κύριο διαμορφωτή της κουλτούρας, των κυρίαρχων στάσεων και αντιλήψεων για την αναπηρία.

Στο πλαίσιο της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι συμπεριληπτική (inclusive language), καθώς δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες από εμπεδωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίο να εξαλειφθεί από τη νομοθεσία και γενικότερα τον γραπτό και προφορικό δημόσιο λόγο, η απαρχαιωμένη και μη συμβατή με τη δικαιωματική προσέγγιση ορολογία. Ως «Παρατηρητήριο» εργαζόμαστε συστηματικά στο πεδίο της ορθής χρήσης της γλώσσας στη βάση της δικαιωματικής προσέγγισης. Με στόχο να διευκολύνουμε το έργο σας, παραθέτουμε στο Συνοδευτικό Αρχείο της παρούσας επιστολής (**Παράρτημα II**)²⁸ τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικής γλώσσας και συστάσεις ενδεδειγμένης ορολογίας όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία τόσο στον προφορικό, όσο και στον γραπτό λόγο. Το εν λόγω κείμενο βασίστηκε στις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (Disability-inclusive language guidelines) που δημοσίευσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Disability Inclusion Strategy).

Ως οριζόντιο μέτρο που θα διευκολύνει σημαντικά την ορθή υλοποίηση των δεσμεύσεων προτείνεται η εκπαίδευση όλων των στελεχών της δημόσιας διοίκησης αλλά και των εποπτευόμενων φορέων των υπουργείων στην δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας και στην σωστή εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία. Ως προς αυτό τον σκοπό, μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικά το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ (IN-ΕΣΑ.μεΑ) που κατέχει την

²⁸ Βλ. σσ. 49-51 του Συνοδευτικού Αρχείου

απαραίτητη τεχνογνωσία και το εξειδικευμένο προσωπικό ώστε να παρέχει μια ολοκληρωμένη εκπαίδευση στα ζητήματα της αναπηρίας.

Τέλος, με δεδομένη την κατευθυντήρια αρχή της Σύμβασης, «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς», όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 4.3 και αποσαφηνίζεται περαιτέρω στο Γενικό Σχόλιο 7 της Επιτροπής,²⁹ απαιτείται από κάθε φορέα άσκησης δημόσιας πολιτικής η συνεχής διαβούλευση και συνεργασία με τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, ώστε αυτά να είναι παρόντα τόσο στη διαμόρφωση και παραγωγή των πολιτικών που τους αφορούν, όσο και στην παρακολούθηση της υλοποίησης τους. Μέσω της συνεχούς διαβούλευσης με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος και ιδιαίτερα με την τριτοβάθμια οργάνωσή τους, την ΕΣΑμΕΑ, μπορεί να εξασφαλιστεί η ουσιαστική συμπερίληψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία, στο σύνολο των πολιτικών που τους αφορούν.

Με εκτίμηση

Ο Πρόεδρος

Ο Γεν. Γραμματέας

Ι. Βαρδακαστάνης

Β. Κούτσιανος

Πίνακας Αποδεκτών:

- κ. Γ. Γεραπετρίτη, Υπουργό Επικρατείας
- κ. Κ. Χατζηδάκη, Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

²⁹ UN CRPD Committee (2018). General Comment 7: on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention. Διαθέσιμο στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsnbHatvuFkZ%2bt93Y3D%2baa2piFYzWLBu0vA%2bBr7QovZhbuyqzjDN0plweYI46WXrJJ6aB3Mx4y%2fspT%2bQrY5K2mKse5zjo%2bfvBDVu%2b42R9iK1p>

Συνημμένα:

- Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2022) – Άτομα με αναπηρία και ανεξάρτητη διαβίωση (Συνοδευτικό Αρχείο)

Προσβάσιμο αρχείο Microsoft Word (*.docx)

Το παρόν αρχείο ελέγχθηκε με το εργαλείο **Microsoft Accessibility Checker** και δε βρέθηκαν θέματα προσβασιμότητας. Τα άτομα με αναπηρία δε θα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάγνωσή του.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΣΑμ.ε.Α

ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή: Η Δράση ΠΕ9 του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ	4
Ο Οδικός Χάρτης	4
Μεθοδολογία Υλοποίησης.....	4
Η δομή και το Περιεχόμενο του Οδικού Χάρτη.....	5
1 Το Πλαίσιο για την Αναπηρία και την Ανεξάρτητη Διαβίωση.....	7
1.1 Σύνταγμα της Ελλάδας.....	7
1.2 Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD) ..	7
1.3 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017)	8
1.4 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ	10
1.5 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων	11
1.6 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ).....	11
1.7 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030».....	13
1.8 Κοινές Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Μετάβαση από την Ιδρυματική Φροντίδα στη Φροντίδα σε επίπεδο Τοπικής Κοινότητας	14
1.9 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	15
1.10 Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας ..	16
2 Οι Συστάσεις Προς τη Χώρα Από την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες	18
3 Άτομα με Αναπηρία & Ανεξάρτητη Διαβίωση: Υφιστάμενη Κατάσταση.....	21
3.1 Εθνική Στρατηγική για την αποϊδρυματοποίηση	21
3.2 Η υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού».....	24
3.3 Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης	26
3.4 Κάλυψη αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία.....	31
4 Στρατηγικές Δεσμεύσεις, Πολιτικές και Δράσεις της Ελληνικής Πολιτείας στο Πεδίο Αρμοδιοτήτων του Υπουργείου για την Υλοποίηση της Σύμβασης	34
4.1 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία... ..	35

4.2	Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022	41
5	Κενά και Προκλήσεις για τον Πολιτικό Σχεδιασμό: Προτάσεις Πολιτικής, Οριζόντιες και Στοχευμένες Παρεμβάσεις για την Υλοποίηση των Συστάσεων .42	
5.1	Ειδικές Συστάσεις	42
5.2	Οριζόντιες Συστάσεις.....	43
	Παράρτημα I: Αναλυτική Παρουσίαση των Άρθρων 19, 20 και 9 της Σύμβασης	46
	Παράρτημα II: Συμπεριληπτική Γλώσσα για την Αναπηρία	49

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΔΡΑΣΗ ΠΕ9 ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΣΑΜΕΑ

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ, λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τομεακής και περιφερειακής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης, σχεδίασε και υλοποιεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τη **δράση ΠΕ9**, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο».

Σκοπός της δράσης είναι να συνδράμει την πολιτεία στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης στη χώρα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο μέσω της εξειδίκευσης της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, στα πεδία αρμοδιοτήτων των κεντρικών και επιμέρους σημείων αναφοράς.

Ο ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Βασική εκροή της δράσης αποτελεί το ανά χείρας κείμενο, που επιχειρεί να αποτελέσει έναν περιεκτικό Οδικό Χάρτη με συστάσεις, οδηγίες και κατευθύνσεις για την ορθή ενσωμάτωση και εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής¹ και των απαιτήσεων της Σύμβασης, στο πεδίο των αρμοδιοτήτων του κάθε ωφελούμενου (Υπουργείο ή Περιφέρειας).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η γενική μεθοδολογική προσέγγιση για την εκπόνηση του «Οδικού Χάρτη» στη δράση αυτή, συνοψίζεται ως «**ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας**» (**disability mainstreaming**). Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση βάσει της οποίας: τα δικαιώματα, οι **ανάγκες και οι εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία συμπεριλαμβάνονται**, ως αναπόσπαστο κομμάτι, στον **σχεδιασμό**, την **εφαρμογή**, την **παρακολούθηση** και **αξιολόγηση πολιτικών και προγραμμάτων** (σε **όλους** τους **πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς**), έτσι που τα άτομα με αναπηρία να ωφελούνται εξίσου, και να **επιτυγχάνεται** η ισότιμη συμμετοχή τους στην κοινωνία.

Η γενική αυτή προσέγγιση εξειδικεύεται σε τρεις διακριτές και αλληλοξαρτώμενες κατευθύνσεις.

¹ Οι τελικές παρατηρήσεις είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στην [αγγλική γλώσσα](#) αλλά και στην [ελληνική γλώσσα](#) όπως μεταφράστηκαν ύστερα από πρωτοβουλία της ΕΣΑμεΑ και του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της.

- 1) Οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, νομοθεσία, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα.
- 2) Θέσπιση και εφαρμογή στοχευμένων παρεμβάσεων ανά τομέα αρμοδιότητας με στόχο την άρση των εμποδίων και την ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία.
- 3) Ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στο επίπεδο λειτουργίας του φορέα/οργανισμού (οργανωτικά και διοικητικά θέματα, κατανόηση της δικαιωματικής προσέγγισης από τη διοίκηση και το προσωπικό κ.α.)

Η μεθοδολογία υλοποίησης της δράσης περιλαμβάνει διαφορετικές τεχνικές έρευνας, όπως:

- έρευνα γραφείου,
- επεξεργασία διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων και αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης ανά τομέα,
- επικοινωνία και λήψη ανατροφοδότησης από τα αρμόδια σημεία αναφοράς.

Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΟΔΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ

- Στην **πρώτη ενότητα** αποτυπώνεται το γενικό πλαίσιο που διέπει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και πιο ειδικά στα πεδία αρμοδιοτήτων του Υπουργείου σας. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας αποτελούν οι νομικές και πολιτικές δεσμεύσεις της χώρας όπως αυτές απορρέουν από: το Σύνταγμα της Χώρας, από τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)², τον ν. 4488/2017, το κανονιστικό πλαίσιο ΕΔΕΤ, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030», την Agenda 2030 και άλλες Συμβάσεις και κανονισμούς της ΕΕ αναφορικά με το πεδίο ενδιαφέροντος του Υπουργείου.
- Στη **δεύτερη ενότητα** παρουσιάζονται οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (2019)³ προς τη χώρα μας αναφορικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την υλοποίηση της Σύμβασης και ποια σημεία είναι εκείνα στα οποία πρέπει να δοθεί βαρύτητα/προτεραιότητα την επόμενη περίοδο.

² Εφεξής «Σύμβαση»

³ Εφεξής «Επιτροπή των ΗΕ»

- Η **τρίτη ενότητα** παρουσιάζει συνοπτικά την υφιστάμενη κατάσταση αναφορικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, συγκεκριμένα του τομέα των μεταφορών, επισημαίνοντας τα θετικά και τα αρνητικά σημεία. Η ενότητα, αποτυπώνει αφενός τις θετικές εξελίξεις και ρυθμίσεις που αφορούν τα πλαίσια άσκησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και αφετέρου αναδεικνύει τα εμμένοντα εμπόδια και τις προκλήσεις που ανακύπτουν σε επίπεδο πολιτικού σχεδιασμού.
- Η **τέταρτη ενότητα** αποτυπώνει και αξιολογεί τις στρατηγικές δεσμεύσεις, τις πολιτικές και τις δράσεις της ελληνικής πολιτείας κατά την τρέχουσα περίοδο αναφορικά με την υλοποίηση των Συστάσεων της Επιτροπής στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου. Ειδικότερα εξετάζεται το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία⁴ καθώς και τομεακές στρατηγικές και σχέδια δράσης.
- Η **πέμπτη ενότητα** καταλήγει σε προτάσεις πολιτικής καθώς και σε οριζόντιες και στοχευμένες παρεμβάσεις για την υλοποίηση των συστάσεων, λαμβάνοντας υπόψη τα κενά και τις ελλείψεις σε επίπεδο δεσμεύσεων και δράσεων του Υπουργείου, όπως αποτυπώνονται στην ενότητα 4.

⁴ Εφεξής «ΕΣΔ»

1 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ

1.1 Σύνταγμα της Ελλάδας

Σύμφωνα με την παράγραφο 6 του Άρθρου 21 του Συντάγματος της Ελλάδας,

Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.

1.2 Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)

Η σημασία και ο αντίκτυπος της Σύμβασης, που κυρώθηκε από την ελληνική πολιτεία με τον ν. 4074/2012, στην πολιτική για την αναπηρία είναι καθοριστική. Η Σύμβαση αποτέλεσε τη θεσμική αποτύπωση της μεταστροφής παραδείγματος στα ζητήματα της αναπηρίας σηματοδοτώντας τη μετάβαση από την παρωχημένη ιατροκεντρική και φιλανθρωπική αντίληψη, στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Η Σύμβαση αναγνωρίζει τα άτομα με αναπηρία ως ενεργά υποκείμενα με πλήρη δικαιώματα και ελευθερίες και δεσμεύει τα κράτη να άρουν όλα τα εμπόδια που αυτά αντιμετωπίζουν ώστε να διασφαλιστεί και να προαχθεί η πλήρης υλοποίηση των δικαιωμάτων τους, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Η Σύμβαση, πέραν του ότι επαναδιατυπώνει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες υπό την οπτική των ατόμων με αναπηρία, διαφέρει επίσης από άλλες Συμβάσεις δικαιωμάτων ως προς το ότι αποδίδει ιδιαίτερα βαρύτητα στην εθνική εφαρμογή και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησής της από τα Κράτη-Μέλη.

Το δικαίωμα στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινωνία που είναι το αντικείμενο του άρθρου 19 της Σύμβασης αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά δικαιώματα αφού η το δικαίωμα στην επιλογή, στην ελευθερία και στη συμπερίληψη που διαμορφώνουν το δικαίωμα στην ανεξάρτητη διαβίωση αποτελούν προϋποθέσεις για την άσκηση οποιουδήποτε άλλου δικαιώματος. Συνεπώς, για να διασφαλιστεί η αυτονομία και η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία είναι σημαντικό τα κράτη-μέλη της Σύμβασης να λάβουν μέτρων που θα επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρία αφενός να έχουν την ευκαιρία να επιλέγουν το που και με ποιον θέλουν να μείνουν όπως να έχουν πρόσβαση σε ένα εύρος υπηρεσιών που τους είναι απαραίτητες προκειμένου να ζουν στην κοινότητα, αφετέρου να αποτραπεί η απομόνωση και ο διαχωρισμός τους από τους υπόλοιπους πολίτες.

Σημαντικό ρόλο για την άσκηση του δικαιώματος στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινωνία αποτελεί και ο βαθμός της προσωπικής αυτονομίας του ατόμου με αναπηρία που επιτυγχάνεται μέσω της κινητικότητας. Στο πλαίσιο αυτό,

το άρθρο 20 της Σύμβασης επικεντρώνεται στο δικαίωμα του ατόμου στην κινητικότητα εστιάζοντας στη λήψη μέτρων που οφείλουν να λάβουν τα κράτη μέλη προκειμένου να διασφαλιστεί η κινητικότητα των ατόμων με αναπηρία στο μέγιστο δυνατό.

1.3 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017)

Στη χώρα μας, με το Δ' μέρος του ν. 4488/2017 εξειδικεύονται οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εθνική εφαρμογή της Σύμβασης.

Κατευθυντήριες διατάξεις:

Σύμφωνα με το άρθρο 61 του νόμου, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υποχρεούται να διασφαλίζει την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων ή δραστηριοτήτων του, και ειδικότερα υποχρεούται:

- Να αφαιρεί εμπόδια κάθε είδους.
- Να τηρεί τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού σε κάθε τομέα της αρμοδιότητας τους.
- Να παρέχει, όπου απαιτείται, εύλογες προσαρμογές υπό τη μορφή εξατομικευμένων και κατάλληλων τροποποιήσεων και ρυθμίσεων.
- Να απέχει από πρακτικές, κριτήρια και συμπεριφορές που συνεπάγονται διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία.
- Να προάγει με θετικά μέτρα την ισότιμη συμμετοχή και άσκηση των δικαιωμάτων στον τομέα της αρμοδιότητάς/δραστηριότητάς τους.

Ειδικότερα, **τα διοικητικά όργανα και οι αρχές**, σύμφωνα με το **άρθρο 62**,⁵ απαιτείται να εντάσσουν τη διάσταση της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα της αρμοδιότητάς τους με στόχο την εξάλειψη, αποκατάσταση και αποτροπή ανισοτήτων μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρίες.

Για το σκοπό αυτό:

- Υποβάλλουν εκθέσεις στα οικεία σημεία αναφοράς του άρθρου 71 σχετικά με τις δράσεις, τα μέτρα και τα προγράμματα που υιοθετούν για την επίτευξη της ισότητας των ατόμων με αναπηρία.

⁵ Με κοινή απόφαση των καθ' ύλην αρμόδιων Υπουργών κατόπιν συνεργασίας με το Συντονιστικό Μηχανισμό του άρθρου 69 και κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης εξειδικεύονται οι υπόχρεοι φορείς, οι διαδικασίες υλοποίησης καθώς και κάθε άλλο θέμα τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου.

- Υιοθετούν ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες ώστε να καθίσταται δυνατή η μέτρηση και η αξιολόγηση της ένταξης της διάστασης της αναπηρίας.
- Συλλέγουν και τηρούν επιμέρους στατιστικά στοιχεία για την αναπηρία ως προς τους τομείς ευθύνης τους.

Με το άρθρο 63 θεσμοθετείται η υποχρέωση των διοικητικών οργάνων και αρχών να τηρούν τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού διοικητικών προϊόντων, περιβαλλόντων και υπηρεσιών καθώς και να παρέχουν εύλογες προσαρμογές.

Με το άρθρο 64, τα διοικητικά όργανα και οι αρχές υποχρεούνται να μεριμνήσουν για την πρόσβαση στο φυσικό, δομημένο και ηλεκτρονικό περιβάλλον στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους (σε συνθήκες αλλά και έκτακτες συνθήκες)

Με το άρθρο 65 ορίζεται η υποχρέωση των διοικητικών αρχών να παρέχουν στα συναλλασσόμενα άτομα με αναπηρία προσβάσιμα μέσα και τρόπους επικοινωνίας. Επιπροσθέτως αναγνωρίζεται η ελληνική νοηματική γλώσσα ως ισότιμη με την ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή Braille ως ο τρόπος γραφής των τυφλών Ελλήνων πολιτών.

Επίσης το **άρθρο 66** «Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα δικαιωμάτων ατόμων με αναπηρία»⁶ στην παράγραφο 2 ορίζει ότι:

2. Προς το σκοπό της [...] **κατάρτισης στελεχών του δημόσιου τομέα** [...] σε **θέματα δικαιωμάτων και ίσης μεταχείρισης των ατόμων με αναπηρία** [...] το **Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης** [...] μεριμν[ά] για τη **συμπερίληψη στα προγράμματα σπουδών και στα επιμορφωτικά τους σεμινάρια εκπαιδευτικών ενοτήτων που αφορούν στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, όπως αυτά απορρέουν από τη Σύμβαση**. Με αποφάσεις των οικείων Υπουργών, σε συνεργασία με το Συντονιστικό Μηχανισμό του άρθρου 69 και το Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του άρθρου 70, ρυθμίζονται οι επιμέρους θεματικές ενότητες, το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών ενοτήτων, καθώς και κάθε άλλο θέμα τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα.

Με το άρθρο 68 επίσης, θεσμοθετείται η **ανάλυση συνεπειών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία κατά την νομοπαραγωγική διαδικασία**, καθώς και η υποχρέωση του ελληνικού στατιστικού συστήματος για παραγωγή

⁶ Ο.π.

επίσημων στατιστικών για τα άτομα με αναπηρία, σε διαβούλευση με το Παρατηρητήριο θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ.

Οι οργανωτικές διατάξεις του ν.4488 προβλέπουν ότι:

Ο **Υπουργός Επικρατείας**, αρμόδιος για τη συνοχή του κυβερνητικού έργου, ορίζεται ως **Συντονιστικός Μηχανισμός** σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης (**άρθρο 69**).

Η **Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** ορίζεται ως **Κεντρικό Σημείο Αναφοράς** για θέματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή της Σύμβασης (**άρθρο 70**).

Τα **Επιμέρους Σημεία Αναφοράς** για την παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης (**άρθρο 71**) καθορίζονται σε επίπεδο υπουργείων, περιφερειών και δήμων. Ειδικότερα, ως προς τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς των Υπουργείων, με απόφαση των οικείων Υπουργών, ορίζεται σε κάθε Υπουργείο ο Γενικός ή Διοικητικός Γραμματέας ως Σημείο Αναφοράς ή με απόφαση του Γενικού ή Διοικητικού Γραμματέα οι αρμοδιότητες του Σημείου Αναφοράς μπορεί να μεταβιβασθούν σε οργανική μονάδα επιπέδου Γενικής Διεύθυνσης, Διεύθυνσης ή Τμήματος.

Βάσει του νόμου, οι αρμοδιότητες των Σημείων Αναφοράς αφορούν την παρακολούθηση υλοποίησης των υιοθετούμενων κατ' εφαρμογή της Σύμβασης δημόσιων πολιτικών στα οικεία Υπουργεία και στους εποπτευόμενους από αυτά φορείς, την προώθηση στο Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του άρθρου 70, προτάσεων και νομοθετικών ρυθμίσεων βέλτιστης εφαρμογής της Σύμβασης, τη σύνταξη ετήσιων εκθέσεων προόδου και την προώθηση δημόσιας διαβούλευσης για τα ως άνω θέματα.

Με το **άρθρο 72** θεσμοθετείται το **πλαίσιο για την προαγωγή της Σύμβασης** που αποτελείται από τον **Συνήγορο του Πολίτη** ο οποίος **υποχρεούται να τελεί σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ)** ως **ανεξάρτητο μηχανισμό της κοινωνίας των πολιτών**.

1.4 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ⁷

Η διακήρυξη του **Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ**, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2009, επιβεβαιώνει -λαμβάνοντας υπόψη τις αρμοδιότητες και τις

⁷ Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l33501&from=EL>

δράσεις της ΕΕ, καθώς και την αρχή της επικουρικότητας- τα δικαιώματα που προκύπτουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις κοινές διεθνείς υποχρεώσεις των χωρών της ΕΕ, τη σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, τους κοινωνικούς χάρτες που έχουν ψηφιστεί από την ΕΕ και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο χάρτης, παρέχοντας διαφάνεια και σαφήνεια στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, δημιουργεί νομική ασφάλεια στην ΕΕ. Μάλιστα, το **άρθρο 26** του Χάρτη, εστιάζει στην **ένταξη των ατόμων με αναπηρία** τονίζοντας ότι αυτά **πρέπει να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο.**

1.5 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων

Το 2017 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διακήρυξαν τον **Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων** ως την «**πυξίδα**» για το **σχεδιασμό των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών**. Συγκεκριμένα, η **Αρχή 17 «Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία»** προβλέπει ότι:

«τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα σε εισοδηματική στήριξη που διασφαλίζει αξιοπρεπή διαβίωση, υπηρεσίες που τους επιτρέπουν να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία, και εργασιακό περιβάλλον προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους.»⁸

Επιπλέον, η **Αρχή 18 «Μακροχρόνια φροντίδα»**, προβλέπει ότι:

«Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα σε οικονομικά προσιτές, καλής ποιότητας υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας, και ιδίως υπηρεσίες κατ' οίκον περίθαλψης και υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας.»⁹

1.6 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, σε όλα τα στάδια εφαρμογής των ΕΔΕΤ, αποσκοπεί στην εξάλειψη των ανισοτήτων και στην **προώθηση της ισότητας** μεταξύ ανδρών και γυναικών και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, καθώς και στην **καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω** φύλου, φυλής, εθνότητας, θρησκείας

⁸ Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων είναι διαθέσιμος στο: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el

⁹ Ο.π.

ή πεποιθήσεων, **αναπηρίας**, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), του άρθρου 10 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και του άρθρου 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **λαμβάνοντας ειδικότερα υπόψη την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία.**

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το **Κανονισμό (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021**¹⁰ για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων», προβλέπονται τα ακόλουθα:

α) στην **παρ. 3 του άρθρου 9 «Οριζόντιες αρχές»**, αναφέρεται ότι **«Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να αποτρέψουν κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού κατά την προετοιμασία, υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων, καθώς και κατά την υποβολή των σχετικών εκθέσεων.** Ειδικότερα, η **προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρίες** λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα στάδια της προετοιμασίας και της υλοποίησης των προγραμμάτων»,

β) στην **παρ. 1 του άρθρου 73 «Επιλογή πράξεων από τη Διαχειριστική Αρχή»**, αναφέρεται ότι **«Για την επιλογή των πράξεων, η διαχειριστική αρχή καταρτίζει και εφαρμόζει κριτήρια και διαδικασίες που δεν εισάγουν διακρίσεις, είναι διαφανή, εξασφαλίζουν την πρόσβαση από άτομα με αναπηρίες, διασφαλίζουν την ισότητα των φύλων, και λαμβάνουν υπόψη τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, και την**

¹⁰ Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=EL>

ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το άρθρο 11 και το άρθρο 191 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ.».

Επιπρόσθετα, **τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία**, και ειδικότερα η **προσβασιμότητα**, ενισχύονται περαιτέρω με τη συμπερίληψη στον ως άνω Κανονισμό ειδικού οριζόντιου αναγκαίου πρόσφορου όρου (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού) για την «Υλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σύμφωνα με την απόφαση 2010/48/ΕΚ του Συμβουλίου».

1.7 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας- Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030»¹¹

Σε συνέχεια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020 που έθεσε τις βάσεις για την άρση των εμποδίων και των αποκλίσεων που βιώνουν 87 εκ. Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την άνοιξη του 2021 την νέα **Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030**. Η νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία προτείνει την **ανάληψη συντονισμένων δράσεων σε εθνικό και σε ενωσιακό επίπεδο**, με την Ε.Ε. είτε να μοιράζεται την αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη της είτε να έχει υποστηρικτικό ρόλο, προς την περαιτέρω άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία.

Σε ότι αφορά την ανεξάρτητη διαβίωση, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030 αναγνωρίζει την **ανεξάρτητη διαβίωση**, τις **ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες απασχόλησης**, την **προσβάσιμη και χωρίς αποκλεισμούς στέγαση**, την συμμετοχή στη διά βίου μάθηση, την **κατάλληλη κοινωνική προστασία** και την **ενισχυμένη κοινωνική οικονομία ως προϋπόθεση για την αξιοπρεπή διαβίωση των ατόμων με αναπηρία** και για το λόγο αυτό καλεί **όλα τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν ορθές πρακτικές αποϊδρυματοποίησης** στον τομέα της ψυχικής υγείας. Επίσης προβλέπει την **ενίσχυση της μετάβασης από την ιδρυματική φροντίδα σε υπηρεσίες παροχής στήριξης σε επίπεδο τοπικής κοινότητας**. Τέλος, δεσμεύεται ότι **μέχρι το 2023** θα αναλάβει ως **εμβληματική πρωτοβουλία** την έκδοση καθοδήγησης, μέσω της οποίας θα συνιστά στα κράτη μέλη να προσχωρήσουν σε **βελτιώσεις για την ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα** ούτως ώστε να διασφαλιστεί η δυνατότητα των ατόμων με αναπηρία να ζουν σε προσβάσιμη στέγαση με

¹¹ Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030 είναι διαθέσιμη στα ελληνικά στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:101:FIN#PP4Contents>

υποστηριζόμενες υπηρεσίες εντός της κοινότητας ή να εξακολουθούν να ζουν στην κατοικία τους (συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων προσωπικής βοήθειας).

1.8 Κοινές Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Μετάβαση από την Ιδρυματική Φροντίδα στη Φροντίδα σε επίπεδο Τοπικής Κοινότητας

Κατά τη διάρκεια του 2012, ο τότε Επίτροπος της ΕΕ για την Απασχόληση, τις Κοινωνικές Υποθέσεις και τις Ίσες Ευκαιρίες ανέλαβε να συγκροτήσει μια ομάδα εμπειρογνομόνων που θα είχε ως σκοπό τη μελέτη και συγγραφή έκθεσης για τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινότητας. Το αποτέλεσμα των εργασιών αυτής της ομάδας των εμπειρογνομόνων ήταν η εκπόνηση των **Κοινών Ευρωπαϊκών Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Μετάβαση από την Ιδρυματική Φροντίδα στη Φροντίδα σε Επίπεδο Τοπικής Κοινότητας**¹² οι οποίες και παρέχουν πρακτικές συμβουλές για το πώς να επιτευχθεί μια βιώσιμη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στις εναλλακτικές λύσεις φροντίδας σε επίπεδο οικογένειας και τοπικής κοινότητας για τα άτομα που επί του παρόντος ζουν σε ιδρύματα και στην τοπική κοινότητα, συχνά χωρίς επαρκή υποστήριξη.¹³ Ειδικότερα, σύμφωνα με τις Κοινές Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Μετάβαση από την Ιδρυματική Φροντίδα στη Φροντίδα σε Επίπεδο Τοπικής Κοινότητας, οι εθνικές στρατηγικές για την αναπηρία σε επίπεδο κοινότητας οφείλουν να

- **στοχεύουν** στο κλείσιμο των ιδρυμάτων, στην ανάπτυξη υψηλής ποιότητας εξατομικευμένων υπηρεσιών σε επίπεδο οικογένειας και τοπικής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αποσκοπούν στην πρόληψη της ιδρυματοποίησης καθώς και στην ανακατανομή πόρων από τα ιδρύματα στις υπηρεσίες σε επίπεδο τοπικής κοινότητας, στην πρόσβαση σε όλες τις υπηρεσίες που απευθύνονται στο γενικό πληθυσμό όπως στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στην κατάρτιση, στην υγεία, στη στέγαση κ.λπ.
- **περιλαμβάνουν**, εκτός από τις αξίες και τις αρχές, μέτρων που εστιάζουν στην πρόληψη της ιδρυματοποίησης και στην υποστήριξη της μετάβασης από την ιδρυματική φροντίδα στη διαβίωση σε επίπεδο οικογένειας ή/και τοπικής κοινότητας, στη βελτίωση της λειτουργίας των συστημάτων προστασίας των παιδιών, κοινωνικής φροντίδας, υγείας και εκπαίδευσης, στη βελτίωση της ικανότητας του έμφυχου δυναμικού, στη διασφάλιση της ίσης πρόσβασης σε καθολικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της υγείας, της

¹² Οι Κοινές Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Μετάβαση από την Ιδρυματική Φροντίδα στη Φροντίδα σε Επίπεδο Τοπικής Κοινότητας είναι διαθέσιμες στο:

<https://deinstitutionalisationdotcom.files.wordpress.com/2018/04/common-european-guidelines-greek-version-edited.pdf>

¹³ Ο.π. σ. 4

εκπαίδευσης, της στέγασης και των μεταφορών, και στην κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία και στην καταπολέμηση της φτώχειας.

Επιπλέον, σύμφωνα με τις **Κοινές Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές**, οι **εθνικές στρατηγικές οφείλουν να περιλαμβάνουν τη θέσπιση προδιαγραφών ποιότητας σε εθνικό επίπεδο και ενός λειτουργικού συστήματος ελέγχου για την παροχή υπηρεσιών, δράσεων ευαισθητοποίησης, αλλαγών στο νομικό πλαίσιο και οικονομικούς διακανονισμούς για την υποστήριξη της εφαρμογής της στρατηγικής**. Επιπλέον, η **αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης και η χαρτογράφηση των υπαρχουσών υπηρεσιών σε επίπεδο τοπικής κοινότητας είναι ιδιαίτερα σημαντικές**. Τέλος, οι **Κοινές Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές τονίζουν την ανάγκη κατάρτισης Εθνικών Σχεδίων Δράσης** τα οποία **θα περιλαμβάνουν** μεταξύ άλλων, το **πλαίσιο διοίκησης**, τη **σύνθεση και ρόλο της ομάδας διαχείρισης και ηγεσίας**, τις **δράσεις που αντιστοιχούν στους στόχους και τα μέτρα της στρατηγικής**, τα **χρονοδιάγραμμα και τις υπηρεσίες που θα σχεδιαστούν**, τον **προϋπολογισμό τους, τους διαθέσιμους πόρους, την απαιτούμενη χρηματοδότηση για τη μακροχρόνια βιωσιμότητα του συστήματος** όπως και τη **διασύνδεση του κόστους, των αναγκών και αποτελεσμάτων, τους δείκτες, το πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης, συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησης και αξιολόγησης της ποιότητας των υπηρεσιών**.

1.9 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη¹⁴

Η **Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη**, για την εφαρμογή της οποίας έχει δεσμευτεί η χώρα μας, προάγει μεταξύ άλλων τον **καθολικό σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της μη διάκρισης**. Η Ατζέντα 2030 δεσμεύεται ότι θα ενισχύσει τα ευάλωτα άτομα, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία.

Η διαμόρφωση συμπεριληπτικών και προσβάσιμων πόλεων και κοινοτήτων που θα παρέχουν σε όλους τους κατοίκους τους την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες είναι ένα ζήτημα που έχει ενσωματωθεί στην Ατζέντα 2030 των ΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Το ζήτημα της ανεξάρτητης διαβίωσης και ζωής στην κοινότητα μπορεί να συσχετιστεί με το **Στόχο 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες»** που εστιάζει στη μετατροπή των πόλεων και των κοινοτήτων σε πόλεις και κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς που θα είναι βιώσιμες και ασφαλείς για τους πολίτες. Πιο συγκεκριμένα, ο **υπο-στόχος 11.1** επιδιώκει μέχρι το 2030 να έχει διασφαλιστεί η πρόσβαση όλων των πολιτών «σε επαρκή, ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές

¹⁴ Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι διαθέσιμη στο: <https://unric.org/el/17-στοχοι-βιωσιμησ-αναπτυξης/>

υπηρεσίες και αναβάθμιση των φτωχογειτονιών», και ο **υπο-στόχος 11.7** στοχεύει στην «παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία».

1.10 Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας¹⁵

Η νέα Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας εκπονήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων δια της αρμόδιας Διεύθυνσης Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής (ΔΚΕΚΣ), σε συνέχεια της επικαιροποίησης της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης του 2018.

Ο στόχος της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας είναι η οριοθέτηση και τεκμηρίωση των στρατηγικών επιλογών του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, κατά τη νέα προγραμματική περίοδο, μέσω της ανάπτυξης μίας ολοκληρωμένης πολιτικής πρόληψης και καταπολέμησης του εργασιακού και κοινωνικού αποκλεισμού, κυρίως των ειδικών και ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Ειδικότερα, η Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας αποσκοπεί να προβεί σε:

- κύριες μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες και δράσεις προς την κατεύθυνση της ανασυγκρότησης της χώρας και της αναβάθμισης του κοινωνικού της ιστού,
- νέες στρατηγικές προτεραιότητες για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και,
- νέους στόχους και γενικές κατευθύνσεις της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης.

Στο πλαίσιο παρακολούθησης της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη (ΕΣΚΕ), η Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας αποφάσισε τη συγκρότηση πέντε Ομάδων Εργασίας που θα εστίαζαν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Ειδικότερα, οι Ομάδες Εργασίας που συγκροτήθηκαν και συνεδριάζουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα εντός του 2022 ήταν/είναι οι ακόλουθες:

- Ομάδα εργασίας για την κοινωνική προστασία και ένταξη των ατόμων με αναπηρία,

¹⁵ Η Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας είναι διαθέσιμη στο: <https://ypergasias.gov.gr/wp-content/uploads/2022/08/Εθνική-Στρατηγική-για-την-Κοινωνική-Ένταξη-και-Μείωση-της-Φτώχειας-.pdf>

- Ομάδα Εργασίας για την κοινωνική προστασία και ένταξη των παιδιών και των οικογενειών τους,
- Ομάδα Εργασίας για την κοινωνική προστασία και ένταξη των Ρομά,
- Ομάδα Εργασίας για την κοινωνική προστασία και ένταξη των ηλικιωμένων/πρώθηση της αποϊδρυματοποίησης, και
- Ομάδα εργασίας για την κοινωνική προστασία των αστέγων και ατόμων και οικογενειών που διαβιούν σε συνθήκες αστεγίας.

Ο σκοπός της συγκρότησης των ομάδων εργασίας ήταν/είναι μέσω της συμμετοχής των άμεσα εμπλεκόμενων φορέων τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα: α) να **συγκεντρωθούν όλα τα διαθέσιμα** στοιχεία που **υπάρχουν και αφορούν τα άτομα με αναπηρία**, τα παιδιά, τους Ρομά, τους άστεγους και τους ηλικιωμένους, β) να **σχεδιαστούν δράσεις**, και γ) να **υποβάλλονται και επεξεργάζονται από κοινού προτάσεις και μέτρα πολιτικής** για τις προαναφερόμενες κοινωνικές ομάδες Ως προς τους τομείς που οι ομάδες εργασίας εστιάζουν αυτοί αφορούν την *επιδοματική πολιτική, την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, σε υπηρεσίες εκπαίδευσης και κατάρτισης, την εργασία, τη στέγη και την κοινωνική ζωή χωρίς αποκλεισμούς*. Τέλος, σε ότι αφορά τα άτομα με αναπηρία, εκπρόσωποι της ΕΣΑμεΑ συμμετέχουν και στις πέντε Ομάδες Εργασίας προκειμένου να ληφθεί υπόψη η διάσταση της αναπηρίας στις εργασίες και των πέντε ομάδων.

2 ΟΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΩΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΗΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Τον Σεπτέμβριο του 2019, για πρώτη φορά στην ιστορία, η Ελλάδα εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, σε μια εφ' όλης της ύλης δημόσια ακρόαση, στην έδρα των Η.Ε. στη Γενεύη, σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων του κράτους προς τα άτομα με αναπηρία, όπως αυτές απορρέουν από τη Σύμβαση που κύρωσε η χώρα μας με το ν. 4074/2012.

Σε όλη τη διαδικασία της εξέτασης η ΕΣΑμεΑ ήταν παρούσα, καταδεικνύοντας την πραγματικότητα που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα. Η ΕΣΑμεΑ συμμετείχε ενεργά και σε όλες τις προπαρασκευαστικές διαδικασίες,¹⁶ ενώ στις 26 Ιουλίου 2019 κατέθεσε την ολοκληρωμένη *Εναλλακτική Έκθεση* της (Alternative Report) στην Επιτροπή των ΗΕ.

Η Επιτροπή των ΗΕ υιοθέτησε τις Τελικές Παρατηρήσεις προς τη χώρα κατά την 506^η συνεδρίασή της, που έγινε στις 18 Σεπτεμβρίου 2019 και τις οποίες η ΕΣΑμεΑ με δική της πρωτοβουλία της μετέφρασε στην ελληνική γλώσσα αλλά και ως κείμενο εύκολο για ανάγνωση (easy-to-read).¹⁷

Σχετικά με την πρόοδο της χώρας ως προς την προοδευτική υλοποίηση του Άρθρου 15, η Επιτροπή εξέφρασε την ανησυχία της για τα εξής:

Άρθρο 19: Αυτόνομη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα¹⁸

28. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:

(α) Την **έλλειψη ενημέρωσης προς την Επιτροπή σχετικά με υπηρεσίες στήριξης κατ' οίκον, σε ιδρύματα και άλλες κοινοτικές υπηρεσίες στήριξης, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής βοήθειας**, και σχετικά με την **αποτελεσματικότητα**

¹⁶ Πιο συγκεκριμένα, στις 11 Φεβρουαρίου 2019, η ΕΣΑμεΑ υπέβαλλε στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες την «εναλλακτική έκθεση» ενόψει της 11^{ης} Προ-Συνεδριακής Συνάντησης της Επιτροπής για τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρίες που έλαβε χώρα στις 9-11 Απριλίου 2019 στη Γενεύη, συμμετείχε στην 11^η Προ-Συνεδριακή Συνάντηση, στις 26 Ιουλίου 2019 υπέβαλλε στην Επιτροπή την τελική «εναλλακτική έκθεση», και στις 2-4 Σεπτεμβρίου 2019 βρέθηκε στη Γενεύη τόσο για να παραβρεθεί στην ιδιωτική συνάντηση με την Επιτροπή όσο και για να παρακολουθήσει τον εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ της αντιπροσωπίας του ελληνικού κράτους και της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

¹⁷ Οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ στα [ελληνικά](#) και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read).

¹⁸ Για το περιεχόμενο του Άρθρου 19 «Ανεξάρτητη Διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα» βλ. Παράρτημα Ι (σσ. 46-48) του παρόντος αρχείου.

των μέτρων για την αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με αναπηρία και τη στήριξη της αυτόνομης διαβίωσης και της ένταξης στην κοινότητα, ιδίως στο πλαίσιο του προγράμματος των Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης. Ανησυχεί, επίσης, για την έλλειψη αναλυτικών στοιχείων σχετικά με τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία, ιδίως των παιδιών με αναπηρία, που εξακολουθούν να ζουν σε ιδρύματα.

(β) Την έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με νομοθετικά, διοικητικά και οικονομικά μέτρα που έχουν ληφθεί για να διασφαλίζουν το ίσο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επιλέγουν τον τόπο κατοικίας τους, και το που και με ποιον θα ζουν.

29. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος σύμφωνα με το γενικό σχόλιό της Αρ. 5 (2017) για την αυτόνομη διαβίωση και την ένταξη στην κοινότητα:

(α) Να υιοθετήσει μία ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική, με σαφή και χρονικά δεσμευτικά μέτρα και διάθεση επαρκών πόρων, για αποτελεσματική αποϊδρυματοποίηση σε όλα τα επίπεδα.

(β) Να διασφαλίσει την ενεργό εμπλοκή των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, στην εκπόνηση στρατηγικών και προγραμμάτων αυτόνομης διαβίωσης που θα παρέχουν προσβάσιμες κοινοτικές υπηρεσίες, ειδικά σε τοπικό επίπεδο.

Όπως παρατηρείται από τη Σύσταση της Επιτροπής, δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη μιας εθνικής στρατηγικής για την αποϊδρυματοποίηση και της ενεργής εμπλοκής των ίδιων των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, στην εκπόνηση των στρατηγικών και προγραμμάτων που αφορούν την αυτόνομη διαβίωση.

Άρθρο 20: Κινητικότητα του ατόμου¹⁹

30. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για την απουσία ενός διαφανούς συστήματος παροχών στον τομέα των μεταφορών και διασφάλισης της κινητικότητας των ατόμων με αναπηρία χωρίς διακρίσεις. Ανησυχεί ιδιαίτερα για την περιορισμένη και εμποδιζόμενη πρόσβαση σε χώρους στάθμευσης και των αναφερόμενων περιπτώσεων άρνησης απαλλαγών από τέλη και

¹⁹ Για το περιεχόμενο του Άρθρου 20 «Κινητικότητα του ατόμου» βλ. Παράρτημα Ι (σσ. 46-48) του παρόντος αρχείου.

φόρους οχημάτων των ατόμων με αναπηρία, λόγω, μεταξύ άλλων, της απαίτησης πιστοποίησης της μόνιμης και μη αναστρέψιμης αναπηρίας βάσει του ισχύοντος δευτερογενούς δικαίου.

31. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για τη βελτίωση του συστήματος στήριξης της προσωπικής κινητικότητας, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια και την ισότιμη πρόσβαση όλων των ατόμων με αναπηρία σε παροχές και μέσα που διευκολύνουν την προσωπική τους κινητικότητα. Συνιστά, επίσης, στο συμβαλλόμενο Κράτος να παρέχει ειδική κατάρτιση σε δεξιότητες κινητικότητας στα άτομα με αναπηρία και στο ειδικευμένο προσωπικό που εργάζεται μαζί τους.

Όπως παρατηρείται από τη Σύσταση της Επιτροπής αναφορικά με το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην κινητικότητα, η Επιτροπή εστιάζει στην παροχή ειδικής κατάρτισης σε δεξιότητες κινητικότητας τόσο των ατόμων με αναπηρία όσο και του ειδικευμένου προσωπικού που (συν)εργάζεται μαζί τους.

3 ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ & ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ: ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Σε αντίθεση με παλαιότερες αντιλήψεις που αντιμετώπιζαν τα άτομα με αναπηρία ως «αντικείμενα», χωρίς δυνατότητα ελέγχου και λήψης αποφάσεων για τη ζωή τους, η φιλοσοφία της «ανεξάρτητης διαβίωσης» βασίζεται στην αρχή ότι τα άτομα με αναπηρία, ως υποκείμενα-φορείς δικαιωμάτων, μπορούν να παίρνουν αποφάσεις, να ασκούν έλεγχο στη ζωή τους, και να κάνουν τις δικές τους επιλογές. Ανεξάρτητη διαβίωση σημαίνει ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν τις ίσες δυνατότητες και ευκαιρίες για να ζουν με αξιοπρέπεια και αυτονομία στην κοινότητα και σε ίση βάση με τους άλλους. Η ανεξάρτητη διαβίωση επιτάσσει επίσης την απομάκρυνση των ατόμων με αναπηρία από τις δομές ιδρυματικού τύπου, οι οποίες επιβάλλουν στα άτομα ένα καθεστώς πλήρους ανελευθερίας και καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

3.1 Εθνική Στρατηγική για την αποϊδρυματοποίηση

Πίσω στα τέλη της δεκαετίας του 1980 έλαβε χώρα η πρώτη προσπάθεια αποϊδρυματοποίησης στην Ελλάδα στο πλαίσιο της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης «Ψυχαργός». Ο σκοπός της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης ήταν η αποϊδρυματοποίηση των ψυχικά ασθενών, κλείνοντας τα υφιστάμενα ψυχιατρεία και αντικαθιστώντας τα από τη δημιουργία νέων δομών που θα λειτουργούσαν μέσα στην κοινότητα και θα είχαν ως στόχο την κοινωνικό-οικονομική επανένταξη των ψυχικά ασθενών.²⁰ Η υλοποίηση του «Ψυχαργός» είχε θετικό αντίκτυπο αφού πολλοί από τους στόχους που είχαν τεθεί, όπως η δημιουργία νέων δομών αποϊδρυματοποίησης, επιτεύχθηκαν.²¹ Ωστόσο, το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στα τέλη της δεκαετίας του 2000, είχε αρνητικό αντίκτυπο στις περαιτέρω προσπάθειες της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης αφού επηρέασε αρνητικά τη λειτουργία των ήδη υπάρχοντων δομών ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης.²²

Το 2017, ύστερα από τη δημοσίευση των απάνθρωπων συνθηκών διαβίωσης των ατόμων που διέμεναν στα Παραρτήματα των Λεχαινών του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Δυτικής Ελλάδας και του Σκαραμαγκά του Κέντρου Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία Αττικής,²³ ξεκίνησε η υλοποίηση ενός

²⁰ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2020). Μελέτη για τη διαμόρφωση συνθηκών και πλαισίων ανεξάρτητης διαβίωσης στην κοινότητα: Τελική Έκθεση. Αθήνα: ΕΣΑμεΑ

²¹ Ο.π.

²² Ο.π.

²³ Βλ. ενδεικτικά, BBC (2014, November 14). Disabled children locked up in cages in Lechaina, Greece. [Video post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από:

πιλοτικού προγράμματος αποϊδρυματοποίησης,²⁴ που στόχευε στην μετεγκατάσταση όλων των ατόμων με αναπηρία που φιλοξενούνταν στα Παραρτήματα Λεχαινών και Σκαραμαγκά σε ασφαλείς υποστηρικτικές δομές ή σε δομές οικογενειακού τύπου καθώς και η επιστροφή ορισμένων από τα άτομα που έμεναν στις παραπάνω δομές στο οικογενειακό τους περιβάλλον, με παράλληλη υποστήριξή τους.²⁵ Ο ορίζοντας υλοποίησης του ήταν διετίας, δηλαδή το εν λόγω πιλοτικό πρόγραμμα έπρεπε να ολοκληρωθεί το 2019 το οποίο όμως δεν επετεύχθη αφού μόλις τον Οκτώβριο του 2022 εγκαινιάστηκαν οι δυο ΣΥΔ που αφορούσαν τη μετεγκατάσταση των οχτώ τροφίμων του Παραρτήματος Λεχαινών του ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας.²⁶ Σε ότι αφορά τη μεταφορά και μετεγκατάσταση των τροφίμων του Παραρτήματος Σκαραμαγκά του ΚΚΠ Αττικής, που προβλεπόταν επίσης στο ίδιο πιλοτικό πρόγραμμα δεν υπήρξε κάποια αντίστοιχη εξέλιξη. Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για το 2021*,²⁷ στο ΚΚΠ Αττικής η όλη διαδικασία του σχεδιασμού είχε καθυστερήσει σημαντικά, σε σύγκριση με το ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας, αφού μόλις το 2021 εγκρίθηκε το νέο επικαιροποιημένο σχέδιο για την αποϊδρυματοποίηση των τροφίμων του Παραρτήματος Σκαραμαγκά και η ίδρυση των ΣΥΔ ήταν σε αρκετά πρώιμο στάδιο. Παραδείγματος χάρη, το Νοέμβριο του 2021 επιλέχθηκαν οι ανάδοχοι που θα εκπονούσαν κοστολογημένες μελέτες για την ανάπτυξη δυο ΣΥΔ στο Νέο Κόσμο και στο Ψυχικό.²⁸

<https://www.youtube.com/watch?v=d5KPCv007mg>; Cossé, Eva (2014, November 14). Dispatches: Greece - No Excuse for Caging Children. [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: <https://www.hrw.org/news/2014/11/18/dispatches-greece-no-excusecaging-children>; Hadjimatheou, Chloe. (2014, November 14). The disabled children locked up in cages. [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από: <https://www.bbc.com/news/magazine-30038753>; Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2014, November 27). Παιδιά σε κλουβιά: Η ντροπή δεν έχει τέλος. [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από <https://www.hlhr.gr/παιδιά-σε-κλουβιά-η-ντροπή-δεν-έχει-τέλ/>; European Association of Service Providers for Persons with Disabilities. (2014, November 19). Another human rights scandal: time for the EU to act! [Press release]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από https://www.easped.eu/sites/default/files/sites/default/files/News/pr_di.pdf; Tsiropoulou, Jenny. (2017, September 12). They could laugh and talk; they could have a life! [Weblog post]. Ανακτήθηκε στις 15 Νοεμβρίου 2020 από <https://thepressproject.gr/they-could-laugh-and-talkthey-could-have-a-life/>

²⁴ Βλ. ΚΥΑ οικ.60135/1579 «Πρόγραμμα: «Αποϊδρυματοποίηση των Ατόμων με Αναπηρία» 53

²⁵ Βλ. ΚΥΑ οικ.60135/1579 «Πρόγραμμα: «Αποϊδρυματοποίηση των Ατόμων με Αναπηρία». Το εν λόγω πρόγραμμα αναπτύχθηκε από το Υπουργείο Εργασίας με τη συμμετοχή της μη κυβερνητικής οργάνωσης Lumos.

²⁶ Βλ. για παράδειγμα: <https://www.naftemporiki.gr/society/1391452/d-michailidoy-protos-steges-ypostirizomenis-diaviosis-sta-lechaina/>

²⁷ Βλ. σ. 36 της *Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

²⁸ Ο.π.

Εκτός από το πιλοτικό πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης που είχε ξεκινήσει ήδη από το 2017 για τα ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας και Αττικής, η αλλαγή στην πολιτική σκηνή της χώρας το καλοκαίρι του 2019 είχε σαν αποτέλεσμα να ξεκινήσει μια νέα συζήτηση για το σχεδιασμό μιας Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση στη χώρα. Πιο συγκεκριμένα, η νέα πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, λαμβάνοντας υπόψη τις Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες που δημοσιεύθηκαν στα τέλη Οκτωβρίου 2019 στις οποίες συμπεριλαμβανόταν σύσταση σχετικά με την υιοθέτηση «μιας ολοκληρωμένης εθνικής στρατηγικής, με σαφή και χρονικά δεσμευτικά μέτρα και διάθεση επαρκών πόρων, για αποτελεσματική αποϊδρυματοποίηση σε όλα τα επίπεδα»,²⁹ πήρε την πρωτοβουλία για το σχεδιασμό μιας Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση. Για το σχεδιασμό της Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση, το Υπουργείο: α) ζήτησε τεχνική βοήθεια από την Υπηρεσία Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Structural Reform Support Service -SRSS) και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Παρόχων Υπηρεσιών για τα Άτομα με Αναπηρίες (EASPD), και β) λαμβάνοντας υπόψη και τη Σύσταση της Επιτροπής των ΗΕ, συγκρότησε επιτροπή ειδικών, στην οποία συμμετείχαν και εκπρόσωποι της ΕΣΑμεΑ.³⁰

Τον Ιούλιο του 2021, με καθυστέρηση ενός έτους³¹, ολοκληρώθηκε ο σχεδιασμός της Εθνικής Στρατηγικής Αποϊδρυματοποίησης και του Σχεδίου Εφαρμογής της,³² σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες*.³³ Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι η «Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση» που περιγράφεται στην Έκθεση Υλοποίησης είναι το αποτέλεσμα της μελέτης που πραγματοποίησε το EASPD και όχι μια Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίησης. Με άλλα λόγια μέχρι και τα τέλη του 2022 δεν είχε καταρτιστεί από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων μια Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση

²⁹ Βλ. παράγραφο 29.α των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες προς στο ελληνικό κράτος. Οι Τελικές Παρατηρήσεις είναι διαθέσιμες στην [αγγλική γλώσσα](#) και στην [ελληνική γλώσσα](#).

³⁰ Σύμφωνα με τη παράγραφο 29.β των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες προς το ελληνικό κράτος, η Επιτροπή ζητούσε τη διασφάλιση της ενεργούς εμπλοκής των ατόμων με αναπηρία μέσω των μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, στην εκπόνηση στρατηγικών και προγραμμάτων αυτόνομης διαβίωσης που θα παρέχουν προσβάσιμες κοινοτικές υπηρεσίες.

³¹ Σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, η *Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση* θα ήταν έτοιμη στο τέλος Φεβρουαρίου 2020 και η ανάπτυξη του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την αποϊδρυματοποίηση τον Ιούνιο του 2020.

³² Ο Οδικός χάρτης για την υλοποίησης της στρατηγικής αποϊδρυματοποίησης είναι διαθέσιμος στο: https://easpd.eu/fileadmin/user_upload/D28_with_layout_EL.pdf

³³ Βλ. σ. 35 της *Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

μέσω της οποίας θα καταργούνταν σταδιακά όλες οι υπάρχουσες δομές ιδρυματικού τύπου.

3.2 Η υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού»

Στα τέλη του 2019, ύστερα από τον εποικοδομητικό διάλογο που είχε η αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους με τα μέλη της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και τη δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της προς τη χώρα, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων ανακοίνωσε την πρόθεση του για την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης και ζωής στην κοινότητα για τα άτομα με αναπηρία, με την υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού» να είναι μια από αυτές τις δράσεις. Στο πλαίσιο αυτό ανακοινώθηκε η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας³⁴ που θα είχε ως αντικείμενό της τη διερεύνηση των όρων και των προϋποθέσεων για την θεσμοθέτηση της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού» στην Ελλάδα. Τον Ιούλιο του 2020, η Ομάδα Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της καταθέτοντας το πόρισμα της στην πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Τον Σεπτέμβριο του 2021, σχεδόν ένα χρόνο από την κατάθεση του πορίσματος της Ομάδας Εργασίας, η υπηρεσία του «προσωπικού βοηθού» -που εκτός από σύσταση της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες αποτελούσε και διαχρονικό αίτημα του αναπηρικού κινήματος- θεσμοθετήθηκε από το ελληνικό κράτος με το ν. 4837/2021.

Ύστερα από τη θεσμοθέτηση της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού», κατά τη διάρκεια του 2022 δημοσιεύθηκαν δυο Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις (ΚΥΑ)³⁵ μέσω των οποίων εξειδικεύεται η υλοποίηση της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού», στη διαβούλευση των οποίων συμμετείχε ενεργά και η ΕΣΑμεΑ.³⁶

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, η υπηρεσία του προσωπικού βοηθού θα λειτουργήσει αρχικά πιλοτικά, και ύστερα από την αξιολόγηση της πιλοτικής φάσης καθολικά. Ειδικότερα, σε ότι αφορά τον προγραμματισμό της λειτουργίας της πιλοτικής φάσης, αρχικά προβλεπόταν ότι θα

³⁴ Υπουργική Απόφαση αρ. 293 (ΦΕΚ Υ.Ο.Δ.Δ. 314/23.04.2020)

³⁵ ΚΥΑ υπ. αριθ. 28455/2022 «Σύνθεση, συγκρότηση και λειτουργία Ειδικών Επιτροπών Αξιολόγησης Διεπιστημονικού Χαρακτήρα της παρ. 3 του άρθρου 36 του ν. 4837/2021» (ΦΕΚ 242 Υ.Ο.Δ.Δ./24.03.2022) και Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) η υπ. αριθ. 28458/2022 «Υλοποίηση Πιλοτικού Προγράμματος 'Προσωπικός Βοηθός για άτομα με αναπηρία' στη βάση κυρίως των προβλέψεων της παρ. 2 του άρθρου 39 του ν.4837/2021» (ΦΕΚ 1427 Β'/24.03.2022).

³⁶ Επίσης σε ότι αφορά το θεσμικό πλαίσιο της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» εντός του 2022 υπήρξε τροποποίηση: α) της παρ. 3 του άρθρου 37 του ν.4837/2021 (βλ. άρθρο 58 του [ν. 4940/2022](#)), β) παρ. 2 του άρθρου 6 και της παρ. 2 του άρθρου 7 της ΚΥΑ υπ' αρ. 28458/23.3.2022 (βλ. [Υπ. αριθ. απόφαση Δ12α/Γ.Π.οικ.55175](#) (Αρ. ΦΕΚ 3007 Β'/15.06.2022) και γ) της ΚΥΑ υπ. αριθ. 28455/24.3.2022 «Σύνθεση, συγκρότηση και λειτουργία Ειδικών Επιτροπών Αξιολόγησης Διεπιστημονικού Χαρακτήρα του άρθρου 36 παρ. 3 του ν. 4837/2021 (βλ. [Υπ. αριθ. απόφαση Δ12α/100831](#)).

γινόταν σε δυο φάσεις με την πρώτη να ξεκινούσε εντός του 2022 και η υπηρεσία θα παρέχόταν στους/στις ωφελούμενους/ες για δυο έτη και η δεύτερη θα ξεκινούσε εντός του 2023 και θα είχε διάρκεια ενός έτους. Ωστόσο, βαίνοντας πλέον προς τα τέλη του 2022, η πρώτη φάση της πιλοτικής λειτουργίας του «προσωπικού βοηθού» ακόμη δεν έχει ξεκινήσει και ούτε έχει υπάρξει κάποια σχετική ενημέρωση για το πότε εν τέλει θα ξεκινήσει

Εκτός από την καθυστέρηση της έναρξης υλοποίησης της πιλοτικής φάσης, σημαντικά προβλήματα παρουσιάστηκαν και ως προς τα κριτήρια επιλογής των υποψήφιων ωφελούμενων της υπηρεσίας. Πιο συγκεκριμένα, όταν ψηφίστηκε ο ν.4837 το 2021, προβλεπόταν, ότι κατά τη διάρκεια της πιλοτικής φάσης τα άτομα με ψυχοκοινωνική αναπηρία δεν θα είχαν δικαίωμα συμμετοχής σε αυτή όπως και τα άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία άνω των 65 ετών, ένα ζήτημα που η ΕΣΑμεΑ είχε αναδείξει ήδη από την περίοδο που το εν λόγω νομοσχέδιο ήταν σε διαβούλευση στο OpenGov.gr.³⁷ Αξίζει να επισημανθεί στο σημείο αυτό και η θέση της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σε ότι αφορά τον αποκλεισμό συγκεκριμένων κατηγοριών αναπηρίας από το δικαίωμα χρήσης της υπηρεσίας του προσωπικού βοηθού σύμφωνα με την οποία ο αποκλεισμός των ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες κατηγορίες αναπηρίας όπως τα άτομα με ψυχοκοινωνικές ή νοητικές αναπηρίες, δεν είναι συμβατή με τις διατάξεις της Σύμβασης.³⁸

Αν και το κριτήριο της κατηγορίας της αναπηρίας πλέον εκλείπει από τις προϋποθέσεις που χρειάζεται να πληροί ο/η υποψήφιος/α ωφελούμενος/η, αφού όλοι οι πολίτες με αναπηρία μεγαλύτερη του 67% και ανεξαρτήτου κατηγορίας αναπηρίας μπορούν να υποβάλλουν αίτηση το ίδιο δεν ισχύει για τον ηλικιακό περιορισμό, αφού ακόμη τα άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία άνω των 65 δεν έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε αυτή.

³⁷ Βλ. σσ. 171-173 της *Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας* της ΕΣΑμεΑ για το 2021. Η Έκθεση είναι διαθέσιμη στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

³⁸ Βλ. για παράδειγμα την παρατήρηση και σύσταση (παρ. 38 και 39) των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες ως προς τον τρόπο παροχής της υπηρεσίας του προσωπικού βοηθού στην Αυστρία. Οι Τελικές Παρατηρήσεις είναι διαθέσιμες στο: https://digitallibrary.un.org/record/767045/files/CRPD_C_AUT_CO_1-AR.pdf?ln=en

Εκτός όμως από τα κριτήρια που χρειάζεται να πληροί ο/η υποψήφιος/α ωφελούμενος/η με αναπηρία προκειμένου να συμμετάσχει στην πιλοτική φάση της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού», ένα άλλο πρόβλημα που προέκυψε είχε να κάνει με τον τόπο υλοποίησης της υπηρεσίας σε πιλοτικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε για την πιλοτική φάση προβλεπόταν ότι αυτή θα λάβει χώρα μόνο στην Περιφέρεια Αττικής και όχι και στις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας, μια επιλογή που προκάλεσε την αντίδραση του αναπηρικού κινήματος λόγω του ότι ο εν λόγω περιορισμός μόνο αρνητικό αντίκτυπο θα είχε στην υλοποίηση της υπηρεσίας.³⁹ Αφενός η ανακοίνωση της υλοποίησης του προσωπικού βοηθού είχε δημιουργήσει προσδοκίες τόσο στα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους όσο και στην τοπική αυτοδιοίκηση, αφετέρου η υλοποίηση του μόνο σε μια περιφέρεια, συγκεκριμένα σε αυτή της Περιφέρειας της Αττικής θα στερούσε την εξαγωγή χρήσιμων στοιχείων και πληροφοριών λόγω της ετερογένειας των ωφελούμενων της υπηρεσίας (βάση του οικονομικού, κοινωνικού, δημογραφικού προφίλ τους) και των αναγκών τους. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη την αξιολόγηση που θα λάβει χώρα ύστερα από την ολοκλήρωση της πιλοτικής φάσης προκειμένου να διαμορφωθεί ο τελικός «χαρακτήρας» της υπηρεσίας, η συλλογή των συγκεκριμένων στοιχείων θα μπορούσε να αποτελέσει πολύτιμο εργαλείο προς αυτό το σκοπό.

3.3 Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης

Σύμφωνα με τις παραγράφους β και γ του άρθρου 19 της Σύμβασης, για να μπορέσει ένα άτομο με αναπηρία να ζει ανεξάρτητα μέσα στην κοινότητα είναι σημαντικό να λαμβάνει υποστήριξη τόσο μέσα από τη διαθεσιμότητα ενός αριθμού εξατομικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης προς αυτό όσο και μέσω της δυνατότητας πρόσβασής του στις διαθέσιμες κοινοτικές υπηρεσίες. Στο πλαίσιο αυτό, τον Οκτώβριο του 2022, η Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας αποφάσισε τη συγκρότηση μιας Ομάδας Εργασίας που θα ήταν επιφορτισμένη με την εκπόνηση πορίσματος για την κατάρτιση νέας στρατηγικής για την ανεξάρτητη διαβίωση και συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα και οι εργασίες τις οποίες ήταν σε εξέλιξη όταν έγινε η συγγραφή της παρούσας μελέτης.

Ως προς τις υφιστάμενες δομές, προγράμματα και υπηρεσίες που έχουν ως στόχο να στηρίξουν τα άτομα με αναπηρία προκειμένου να μπορούν να διαβιούν αυτόνομα και ανεξάρτητα, επί της παρούσης, αν και είναι διαθέσιμος ένας αριθμός αυτών, η διαθεσιμότητά τους δεν σημαίνει ότι η λειτουργία τους δεν αντιμετωπίζει προβλήματα και δυσκολίες.

³⁹ ΕΣΑμεΑ (2022, 21 Μαρτίου). [Αδιανόητη η πιλοτική εφαρμογή Προσωπικού Βοηθού μόνο στην Αττική. Προτάσεις για την υλοποίησή του](#). Δελτίο Τύπου.

Παραδείγματα των υφιστάμενων δομών, προγραμμάτων και υπηρεσιών που συμβάλλουν προς την κατεύθυνση της ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία είναι: οι Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης των ατόμων με ψυχικές αναπηρίες, οι Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης για τα άτομα με αναπηρία (ΣΥΔ), τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ), τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία (ΚΔΑΠ-μεΑ), το πρόγραμμα 'Βοήθεια στο Σπίτι', οι δράσεις για την αποϊδρυματοποίηση και τα επιδόματα οικονομικής ενίσχυσης. Πιο αναλυτικά:

Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ)

Οι Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης είναι ένας θεσμός που έχει συμβάλει σημαντικά στη μετάβαση από τα ιδρύματα κλειστού τύπου στη διαβίωση στην κοινότητα, και πόσο μάλλον που πλέον απευθύνονται σε όλους τους/τις πολίτες με αναπηρία ανεξαρτήτως κατηγορίας αναπηρίας.⁴⁰ Η δυνατότητα ίδρυσης ΣΥΔ από ΝΠΔΔ, όπως οι ΟΤΑ,⁴¹ σε συνδυασμό με τη δημοσίευση της ΚΥΑ Δ12γ/ΓΠοικ.44991/1349/2020 «Αλλαγές στη διαδικασία για την ίδρυση και λειτουργία Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης ατόμων με αναπηρίες» το Νοέμβριο του 2020 που προβλέπει απλοποίηση των διαδικασιών αδειοδότησης δύναται να συμβάλλουν ακόμη περισσότερο στην επέκταση του θεσμού των ΣΥΔ.⁴²

Ως προς τον αριθμό των ΣΥΔ που λειτουργούσαν στη χώρα μέχρι και το 2021, αυτός ανέρχονταν στις 104 ΣΥΔ με τον αριθμό των ατόμων που διέμεναν σε αυτές να είναι 512.⁴³ Εν συγκρίσει με το 2019 που ο αριθμός των ΣΥΔ ανερχόταν στις 42 και ο αριθμός των ατόμων που διέμεναν σε αυτές ανερχόταν στους 267,⁴⁴

⁴⁰ Σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση Δ12/ΓΠοικ.13107/283 «Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης Ατόμων με Αναπηρίες», που δημοσιεύθηκε το 2019 οι ΣΥΔ απευθύνονται σε όλα τα άτομα με σωματικές, ψυχοκοινωνικές, νοητικές ή/και αισθητηριακές αναπηρίες τα οποία δεν μπορούν να μείνουν μόνα τους χωρίς την κατάλληλη στήριξη.

⁴¹ ΚΥΑ Δ12/ΓΠοικ.13107/283 «Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης Ατόμων με Αναπηρίες»

⁴² Οι ΣΥΔ διακρίνονται σε: α) ΣΥΔ με 1 έως 4 ενοίκους με αναπηρία και β) ΣΥΔ με 5 έως 9 ενοίκους με αναπηρία. Οι δομές αυτές απευθύνονται σε άτομα με αναπηρία που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους και δεν μπορούν να διαβιώσουν αυτόνομα, αλλά χρειάζονται κατάλληλη στήριξη. Η επιλογή των ενοίκων γίνεται τόσο βάσει επιστημονικών κριτηρίων όσο και βάσει της προσωπικότητας, των εξατομικευμένων αναγκών και της κατάσταση της υγείας τους.

⁴³ Βλ. σ. 34 της *Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

⁴⁴ Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθησης Δράσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΥΣΕΚΤ). (2017). *Μελέτη για τις Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης στο ΕΣΠΑ 2014-2020*. Αθήνα.

παρατηρείται σημαντική αύξηση στον αριθμό των διαθέσιμων ΣΥΔ, όσο και στον αριθμό των ωφελούμενων ο οποίος έχει σχεδόν διπλασιαστεί από το 2019.

Πίνακας 1: Αριθμός ΣΥΔ και ατόμων που διαμένουν σε ΣΥΔ

	Αριθμός ΣΥΔ	Άτομα που διαμένουν σε ΣΥΔ
2019	42	267
2021	104 [↑]	512 [↑]

Πηγή: Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ⁴⁵ σ. 34

Επιπρόσθετα, το καλοκαίρι του 2021 τα Υπουργεία Εσωτερικών και Κοινωνικών Υποθέσεων και το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου υπέγραψαν πρωτόκολλο συνεργασίας που, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει και την ίδρυση και λειτουργία μεικτών ΣΥΔ, δηλαδή ΣΥΔ που απευθύνονται σε Έλληνες και Ελληνίδες πολίτες με αναπηρία και σε δικαιούχους διεθνούς προστασίας με αναπηρία.⁴⁶ Η ίδρυση και δημιουργία μεικτών ΣΥΔ θα υλοποιηθεί αρχικά στην περιφέρεια Αττικής ενώ θα εξεταστεί το ενδεχόμενο ίδρυσης και δημιουργίας μεικτών ΣΥΔ και σε άλλες περιφέρειες της χώρας στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου 2021-2027.⁴⁷

*Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠΑμεΑ)*⁴⁸

Τα ΚΔΑΠΑμεΑ είναι μια ακόμη δομή που συνεισφέρει στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία. Ο στόχος τους είναι η δημιουργική απασχόληση των παιδιών και νέων με αναπηρία (π.χ. νοητική ή κινητική), που θα συμβάλει στην κοινωνική τους ένταξη, στη στήριξη των οικογενειών τους και στην αποφυγή της ιδρυματοποίησης.

Σε συνέχεια της ψήφισης του ν. 4756/2020⁴⁹ και ειδικότερα του άρθρου 2 που ρυθμίζει το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠΑμεΑ, την άνοιξη του 2021 δημοσιεύθηκε η ΚΥΑ που εξειδικεύει το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠΑμεΑ.⁵⁰

⁴⁵ Βλ. σ. 38 της Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

⁴⁶ Βλ. σ. 35 της Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

⁴⁷ Ο. π.

⁴⁸ Η εν λόγω Δομή ρυθμίζεται από την Υ.Π. με αριθ. Π2β/Γ.Π.οικ. 14957/9.10.2001 (ΦΕΚ 1397 Β' /22.10.2001).

⁴⁹ ν. 4756/2020 «Μέτρα ενίσχυσης των εργαζομένων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, κοινωνικοασφαλιστικές διατάξεις και διατάξεις για την ενίσχυση των ανέργων» (ΦΕΚ Α 235/26.11.2020)

⁵⁰ ΚΥΑ Αριθμ. ΓΠΔΠ οικ/31930 «Προϋποθέσεις άδειας λειτουργίας και προδιαγραφές λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Ατόμων με Αναπηρία, ΚΔΑΠΑμεΑ» (ΦΕΚ 2240/Β/31-5-2021)

Στο πλαίσιο διαμόρφωσης της ΚΥΑ για τα ΚΔΑΠΑμεΑ, η ΕΣΑμεΑ απέστειλε τις προτάσεις της επισημαίνοντας τα σημεία εκείνα που θα πρέπει να εμπεριέχονται στη ΚΥΑ. Ενδεικτικά, μερικές από τις προτάσεις της ΕΣΑμεΑ εστίαζαν στα ακόλουθα: α) στη βελτίωση της προσβασιμότητας των υποδομών των ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠΑμεΑ ούτως ώστε να μην υπάρχουν ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠΑμεΑ δυο ταχυτήτων ως προς την προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων τους, β) στη προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης των ανηλίκων και ενηλίκων με αναπηρία και στο δικαίωμα των ανηλίκων και ενηλίκων με αναπηρία που διαβιούν σε δομές κλειστής περίθαλψης ή σε ΣΥΔ να μπορούν να εγγραφούν και στα ΚΔΑΠΑμεΑ, γ) στη πρόβλεψη ύπαρξης ΚΔΑΠΑμεΑ για παιδιά και ΚΔΑΠΑμεΑ για ενήλικους/ες, δ) στη διασφάλιση ότι όλες οι γνωματεύσεις πιστοποίησης αναπηρίας που είναι σε ισχύ θα γίνονται δεκτές για την εγγραφή ανηλίκων και ενηλίκων με αναπηρία στα ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠΑμεΑ, ε) στη συμπερίληψη της «αναπτυξιακής αναπηρίας» για τους/τις ωφελούμενους/ες των ΚΔΑΠΑμεΑ, στ) στη διασφάλιση της ανάπτυξης του συνόλου του νοητικού, μαθησιακού, συναισθηματικού και κοινωνικού δυναμικού των ανηλίκων και ενηλίκων ωφελούμενων με αναπηρία τόσο μέσω της πραγματοποίησης ομαδικών όσο και εξατομικευμένων προγραμμάτων/δραστηριοτήτων.

Ένα πρόβλημα που παραμένει ως προς τη λειτουργία των ΚΔΑΠΑμεΑ αφορά στη χρηματοδότηση τους η οποία δεν είναι σταθερή. Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση πορείας υλοποίησης του ΕΣΔ*,⁵¹ έχει διασφαλιστεί η χρηματοδότηση τους για την περίοδο 2021-2022 και η οποία αφορά σε 6.902 ωφελούμενους με αναπηρία. Ωστόσο, η μη διασφάλιση μόνιμης χρηματοδότησης των ΚΔΑΠΑμεΑ επηρεάζει την ομαλή λειτουργία και την επαρκή τους στελέχωση.

Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ)

Τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ) απευθύνονται σε άτομα με αναπηρία, παρέχοντάς τους υπηρεσίες ημερήσιας φροντίδας και παραμονής. Οι υπηρεσίες αυτές καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όπως υπηρεσίες αποκατάστασης, αυτόνομης διαβίωσης, κοινωνικοποίησης, ψυχοκοινωνικής στήριξης, συμβουλευτικής, ψυχαγωγίας και άθλησης ώστε τα παιδιά και οι ενήλικες με αναπηρία να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της καθημερινότητάς τους.

Κατά τη διάρκεια του 2021, υπήρξαν τροποποιήσεις ως προς την ίδρυση των ΚΔΗΦ και τη διαδικασία αδειοδότησης. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 48 του ν.4837/2021, πλέον και τα ΝΠΔΔ έχουν τη δυνατότητα να ιδρύουν ΚΔΗΦ. Επίσης,

⁵¹ Βλ. σ. 32 της *Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

ύστερα από τη δημοσίευση της ΚΥΑ 58005/2021 απλοποιήθηκε η διαδικασία αδειοδότησης των ΚΔΗΦ.

Βοήθεια στο Σπίτι

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 ξεκίνησε να υλοποιείται το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» το οποίο συμβάλλει και αυτό στην ενίσχυση του πλαισίου της ανεξάρτητης διαβίωσης στη χώρα μας. Το «Βοήθεια στο Σπίτι» δεν είναι ένα πρόγραμμα που απευθύνεται αποκλειστικά σε άτομα με αναπηρία, αφού ο στόχος του είναι η παροχή βοήθειας στα ηλικιωμένα (κυρίως) άτομα που δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν, συμβάλλοντας στη βελτίωση της καθημερινότητάς τους καθώς και στην ενίσχυση της ανεξάρτητης διαβίωσης των ωφελούμενων και των οικογενειών τους. Ωστόσο, ο περιορισμός στην παροχή αυτής της υπηρεσίας μεταξύ συγκεκριμένων ωρών κατά τη διάρκεια του 24ώρου, καθώς και η περιορισμένη στόχευσή τους, σε συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων που χρειάζονται στήριξη, αποτελούν δυο σημαντικούς περιορισμούς του «Βοήθεια στο Σπίτι».

Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ,⁵² για το έτος 2021 ο αριθμός των ωφελούμενων με αναπηρία του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» ανερχόταν στα 97,800 άτομα με αναπηρία παρουσιάζοντας μείωση της τάξεως των 1.000 ατόμων σε σχέση με το 2020 (98.844). Σε σχέση με το συνολικό αριθμό των ωφελούμενων του «Βοήθεια στο Σπίτι», το ποσοστό των ωφελούμενων με αναπηρία είναι της τάξεως του 12%.

Πίνακας 2: Ωφελούμενοι του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» για τα έτη 2020 και 2021

Περίοδος	Συνολικός Αριθμός εξυπηρετούμενων (με 12μηνη αναγωγή)	Αριθμός Εξυπηρετούμενων ατόμων με αναπηρία (με 12μηνη αναγωγή)
2020	835.956 (69.663 άτομα μηνιαίως)	98.844 (8.200 άτομα μηνιαίως)
2021	814.824 (67.902 άτομα μηνιαίως)	97.800 (8.150 άτομα μηνιαίως)

Πηγή: Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης του ΕΣΔ⁵³ σ. 38

⁵² Ο. π.

⁵³ Βλ. σελ. 38 της Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

3.4 Κάλυψη αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία

Παρά την ύπαρξη ενός αριθμού δομών, προγραμμάτων και υπηρεσιών που συμβάλλουν στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία, παρ' όλα αυτά η κρατική πρόνοια παραμένει ακόμη ιδιαίτερα περιορισμένη ως προς την παροχή κατ' οίκον υπηρεσιών φροντίδας. Συνέπεια αυτού του περιορισμού είναι ότι η κάλυψη των αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία ενός νοικοκυριού εξακολουθεί να επιβαρύνει σημαντικά τα υπόλοιπα μέλη αυτού. Ειδικότερα, η επιβάρυνση αυτή μπορεί να διακριθεί σε δυο επίπεδα: σε *πρακτικό επίπεδο*, δηλαδή όταν τα μέλη του νοικοκυριού αποτελούν τους βασικούς φροντιστές των ατόμων που χρήζουν φροντίδας/στήριξης, και σε *οικονομικό επίπεδο*, προκειμένου να λαμβάνουν, έστω συμπληρωματικά, μια εξωτερική οικονομική βοήθεια.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών για το 2020, τα στοιχεία της οποίας επεξεργάστηκε το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, παρότι καταγράφεται μικρή μείωση του ποσοστού σε σχέση με τα στοιχεία για το 2019 (79,8%), το 72,5% των νοικοκυριών εξακολουθεί να επωμίζεται την κύρια ευθύνη φροντίδας ή στήριξης των μελών που νοικοκυριού με ανάλογες ανάγκες στην καθημερινή τους διαβίωση (άτομα με αναπηρία, χρόνιο πρόβλημα υγείας, ή μεγάλη ηλικία).

Πίνακας 3: Τρόποι κάλυψης αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης του/των ατόμου/ων με χρόνιο πρόβλημα υγείας, αναπηρία ή μεγάλη ηλικία από τα νοικοκυριά (2020)

Κύριος/συμπληρωματικός τρόπος κάλυψης των αναγκών	Με χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον που προσφέρονται δωρεάν από κρατικούς φορείς (π.χ. πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι»)	Με χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον, το κόστος των οποίων βαρύνει το νοικοκυριό	Η αναγκαία φροντίδα ή βοήθεια παρέχεται από τα μέλη του νοικοκυριού
Κύριος τρόπος	7,6% ↑ [5,7% (2019)]	19,9% ↑ [14,6% (2019)]	72,5% ↓ [79,8% (2019)]
Συμπληρωματικός τρόπος	23,1% ↑ [22,7% (2019)]	53,9% ↓ [54,5% (2019)]	23,0% ↑ [22,8% (2019)]

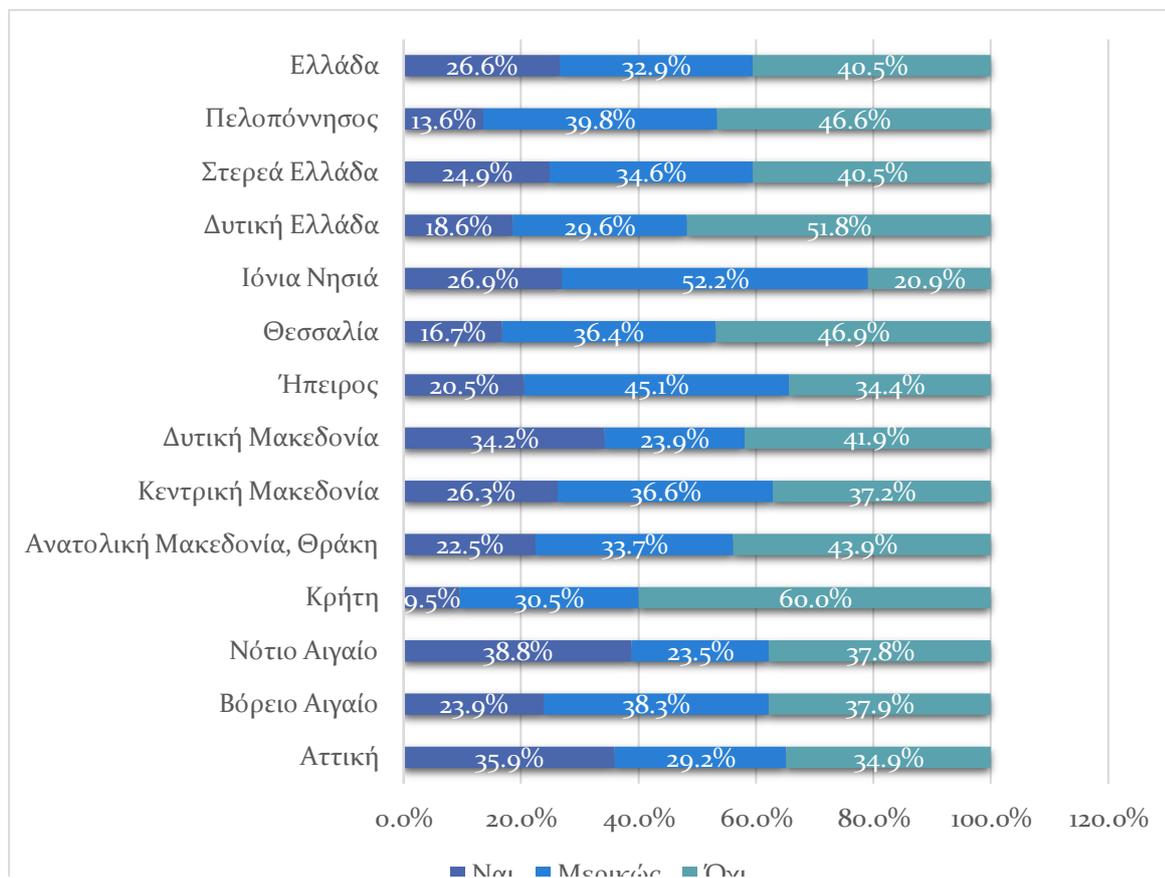
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, 2020
Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.

Ως προς τον τρόπο κάλυψης των αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία, το 7,6% των νοικοκυριών ανέφερε τη «χρήση υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον που προσφέρονται δωρεάν από κρατικούς φορείς», παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με το 2019 (5,7%), ενώ το 19,9% με «χρήση

υπηρεσιών φροντίδας ή βοήθειας κατ' οίκον, το κόστος των οποίων βαρύνει το νοικοκυριό», ποσοστό το οποίο επίσης αυξάνεται κατά 5 μονάδες σε σύγκριση με το 2019 (14,6%).

Σε περιφερειακό επίπεδο, η ανάλυση ανά περιφέρεια φανερώνει υψηλά ποσοστά των νοικοκυριών που αδυνατούν να καλύψουν τις εξειδικευμένες ανάγκες των μελών τους σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας, με τα χειρότερα ποσοστά να καταγράφονται στις περιφέρειες Κρήτης, Δυτικής Ελλάδας, Θεσσαλίας, και Πελοποννήσου.

Γράφημα 1: Οικονομική δυνατότητα των νοικοκυριών να καλύψουν τις εξειδικευμένες ανάγκες των μελών με ανάγκες φροντίδας/υποστήριξης (2020)

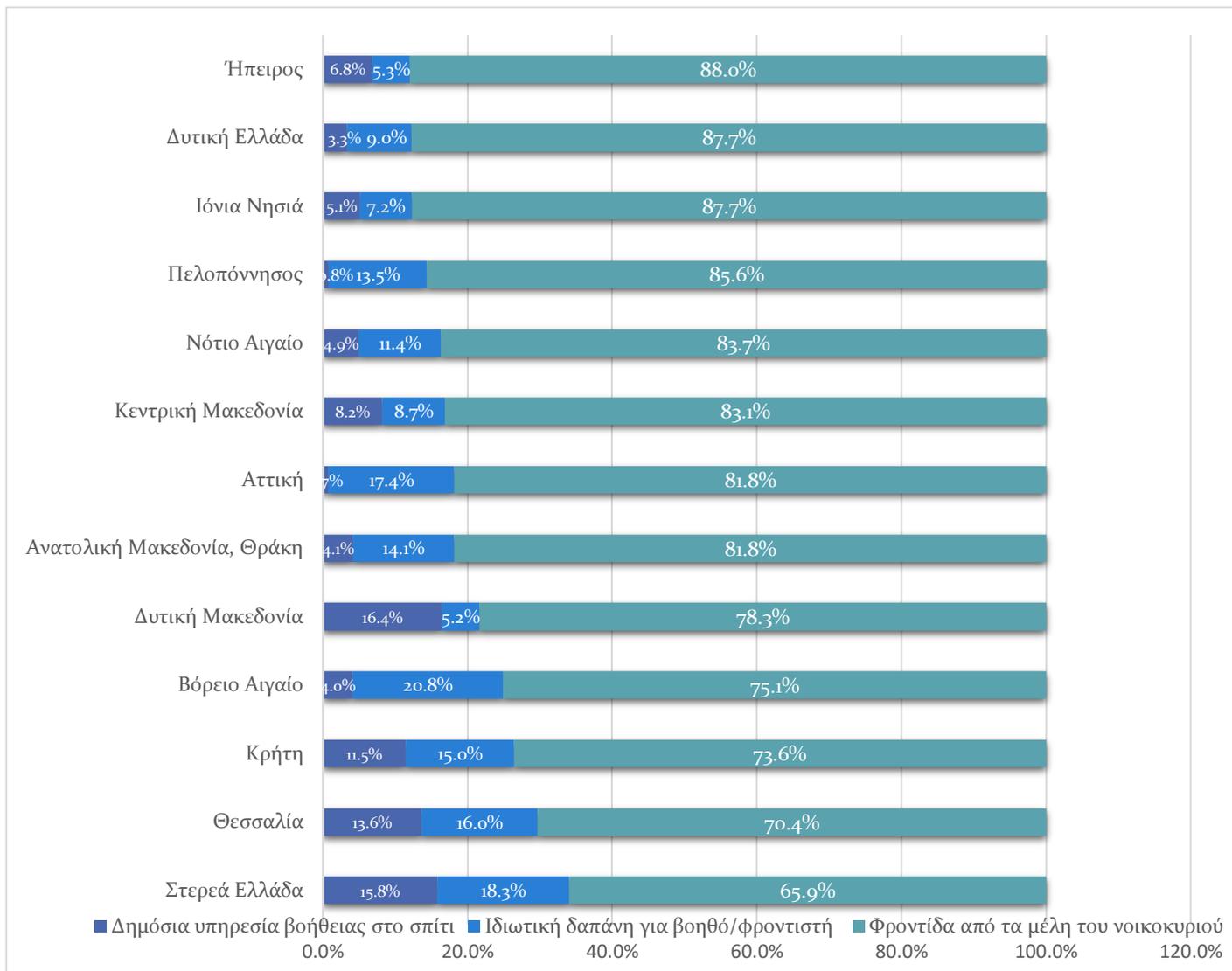

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (2020)
Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Αναφορικά με την κάλυψη των αναγκών φροντίδας των μελών με αναπηρία, χρόνιο πρόβλημα υγείας ή μεγάλη ηλικία, στη μεγάλη πλειονότητα των νοικοκυριών, σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας οι ανάγκες καλύπτονται πρωτίστως από τα ίδια τα μέλη των νοικοκυριών. Μάλιστα, για τις περιφέρειες Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίων Νήσων, τα ποσοστά των νοικοκυριών που αναφέρουν ως πρώτο τρόπο

κάλυψης των αναγκών φροντίδας την παροχή από τα ίδια τα μέλη είναι υψηλότερο από το εθνικό, ενώ συγκριτικά χαμηλότερες συχνότητες καταγράφονται στη Στερεά Ελλάδα, στη Θεσσαλία και στην Κρήτη.

Γράφημα 2: Κύριος τρόπος κάλυψης των αναγκών φροντίδας /υποστήριξης σε νοικοκυριά με μέλη με αναπηρία/χρόνιο πρόβλημα υγείας/μεγάλη ηλικία (2020)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (2020)
Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Παρότι η χρήση κρατικών υπηρεσιών βοήθειας στο σπίτι ως κύριος τρόπος κάλυψης των αναγκών φροντίδας είναι ιδιαίτερα περιορισμένη σε επίπεδο χώρας, η ανάλυση των στοιχείων αναδεικνύει τη θετική επίδραση των υπηρεσιών αυτών αναφορικά με την επιβάρυνση των οικογενειών και των μελών που φροντίζουν τα άτομα με αναπηρία ή άλλες ανάγκες φροντίδας/υποστήριξης.

4 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Από το 2019, χρονιά κατά την οποία το ελληνικό κράτος εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, μέχρι και σήμερα, έχουν προκύψει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη χώρα, οι οποίες αφορούν:

- στην εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.
- στην υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η εκπόνηση του οποίου ολοκληρώθηκε το 2020.
- στην υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στα Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022.

Το περιεχόμενο των συγκεκριμένων δεσμεύσεων προς την χώρα έχει απεικονιστεί στον Πίνακα που ακολουθεί. Πιο συγκεκριμένα, οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής (πρώτη στήλη) συσχετίζονται με τους στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης (δεύτερη στήλη), ενώ στην τρίτη και τέταρτη στήλη του πίνακα αποτυπώνεται η αντιστοιχία τους με τα Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, όπως αυτά έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης.

Πίνακας 4. Αντιστοιχία των συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ με τους στόχους και δράσεις του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και τα Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2021) ⁵⁴	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2022) ⁵⁵
--------------------------	---	--	--

⁵⁴ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για το έτος 2021 είναι διαθέσιμο στο:

<https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/Υπουργείο-Εργασίας-και-Κοινωνικών-Υποθέσεων.pdf>

⁵⁵ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για το έτος 2022 είναι διαθέσιμο στο:

<i>Εθνική Στρατηγική Ανεξάρτητης Διαβίωσης</i>	Προσωπικός Βοηθός	Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 6.5: Ανεξάρτητη διαβίωση	Στόχος 8: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 8.9: Θέτουμε τον Προσωπικό Βοηθό στο επίκεντρο της πολιτικής προώθησης της ανεξάρτητης διαβίωσης
<i>Εθνική Στρατηγική Ανεξάρτητης Διαβίωσης</i>	Πρόληψη της ιδρυματοποίησης και ανάπτυξη ενός φάσματος υπηρεσιών παροχής φροντίδας εντός της κοινότητας	Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 6.5: Ανεξάρτητη διαβίωση	-
<i>Εθνική Στρατηγική Ανεξάρτητης Διαβίωσης</i>	Σταδιακό κλείσιμο ιδρυματικών δομών κλειστής φροντίδας	Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 6.5: Ανεξάρτητη διαβίωση	Στόχος 8: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υπο-στόχος 8.10: Κλείνουμε σταδιακά τις ιδρυματικές δομές κλειστής φροντίδας
<i>Κατάρτιση σε δεξιότητες κινητικότητας</i>	Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για για την κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των ατόμων	-	-

4.1 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Οι δράσεις που σχετίζονται με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και εστιάζουν στην ανεξάρτητη διαβίωση και ζωή στην κοινότητα των ατόμων με αναπηρία είναι συγκεντρωμένες στον **Στόχο 11** του ΕΣΔ που επικεντρώνεται στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία

https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/12/yp_ergasias_2022.pdf

Πιο αναλυτικά:

Στόχος 11: Ανεξάρτητη Διαβίωση

1. Θέτουμε τον Προσωπικό Βοηθό στο επίκεντρο της πολιτικής προώθησης της ανεξάρτητης διαβίωσης Τον Απρίλιο του 2020 συστήσαμε Ομάδα Εργασίας με θέμα 'Προσωπικός Βοηθός για τα άτομα με αναπηρία' με σκοπό την επεξεργασία και την υποβολή προτάσεων για τη θεσμοθέτηση Προσωπικού Βοηθού για τα άτομα με αναπηρία. Στην Ομάδα συμμετείχαν ο Γενικός Γραμματέας Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, εκπρόσωποι των συναρμόδιων Υπουργείων, επιστήμονες, εμπειρογνώμονες και εκπρόσωποι της ΕΣΑμεΑ και άλλων φορέων ατόμων με αναπηρία (i-Living). Το πόρισμα που συνέταξε η Ομάδα Εργασίας θα κατευθύνει τη χάραξη δημόσιας πολιτικής για την ανεξάρτητη διαβίωση.

- Θεσμοθετούμε τον Προσωπικό Βοηθό.
- Σχεδιάζουμε την υλοποίηση Πιλοτικού Προγράμματος με συγχρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Μετά το πέρας του Πιλοτικού Προγράμματος και την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, σχεδιάζουμε την επέκταση εφαρμογής του μέτρου σε ολόκληρη την επικράτεια.

Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2021

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων – Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας

Εμπλεκόμενοι φορείς: ΕΣΑμεΑ, i-Living

Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 3.2, η υπηρεσία του Προσωπικού Βοηθού θεσμοθετήθηκε από το ελληνικό κράτος με το ν. 4837 το Σεπτέμβριο του 2021. Ύστερα από η θεσμοθέτησή του, δημοσιεύθηκαν δυο Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις (ΚΥΑ)⁵⁶ μέσω των οποίων εξειδικεύτηκε η υλοποίηση της υπηρεσίας του προσωπικού βοηθού στη διαβούλευση των οποίων συμμετείχε ενεργά και η ΕΣΑμεΑ.⁵⁷ Η υπηρεσία του

⁵⁶ ΚΥΑ υπ. αριθ. 28455/2022 «Σύνθεση, συγκρότηση και λειτουργία Ειδικών Επιτροπών Αξιολόγησης Διεπιστημονικού Χαρακτήρα της παρ. 3 του άρθρου 36 του ν. 4837/2021» (ΦΕΚ 242 Υ.Ο.Δ.Δ./24.03.2022) και Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) η υπ. αριθ. 28458/2022 «Υλοποίηση Πιλοτικού Προγράμματος 'Προσωπικός Βοηθός για άτομα με αναπηρία' στη βάση κυρίως των προβλέψεων της παρ. 2 του άρθρου 39 του ν.4837/2021» (ΦΕΚ 1427 Β'/24.03.2022).

⁵⁷ Επίσης σε ότι αφορά το θεσμικό πλαίσιο της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» εντός του 2022 υπήρξε τροποποίηση: α) της παρ. 3 του άρθρου 37 του ν.4837/2021 (βλ. άρθρο 58 του [ν. 4940/2022](#)), β) παρ. 2 του άρθρου 6 και της παρ. 2 του άρθρου 7 της ΚΥΑ υπ' αρ. 28458/23.3.2022 (βλ. [Υπ. αριθ. απόφαση Δ12α/Γ.Π.οικ.55175](#) (Αρ. ΦΕΚ 3007 Β'/15.06.2022) και γ) της ΚΥΑ υπ. αριθ. 28455/24.3.2022 «Σύνθεση, συγκρότηση και λειτουργία Ειδικών Επιτροπών Αξιολόγησης Διεπιστημονικού Χαρακτήρα του άρθρου 36 παρ. 3 του ν. 4837/2021 (βλ. [Υπ. αριθ. απόφαση Δ12 α/100831](#)).

«προσωπικού βοηθού» προβλεπόταν ότι θα λειτουργούσε πρώτα πιλοτικά και στη συνέχεια, ύστερα από την αξιολόγηση της πιλοτικής φάσης, καθολικά. Σύμφωνα με τον προγραμματισμό του Υπουργείου, το πιλοτικό πρόγραμμα υλοποίησης της υπηρεσίας θα πραγματοποιούνταν σε δυο φάσεις, η πρώτη θα ξεκινούσε εντός του 2022 και η υπηρεσία θα παρεχόταν στους/στις ωφελούμενους/ες για δυο έτη και η δεύτερη θα ξεκινούσε εντός του 2023 και θα είχε διάρκεια ενός έτους. Ωστόσο, βαίνοντας πλέον προς τα τέλη του 2022, η πρώτη φάση της πιλοτικής λειτουργίας του προσωπικού βοηθού δεν είχε ξεκινήσει ακόμη.

Εκτός από την καθυστέρηση στην έναρξη υλοποίησης της πιλοτικής φάσης, σημαντικά προβλήματα παρουσιάστηκαν και ως προς τα κριτήρια επιλογής των υποψήφιων ωφελούμενων της υπηρεσίας. Πιο συγκεκριμένα, το πρόβλημα αφορούσε α) την κατηγορία αναπηρίας των ωφελούμενων που μπορούσαν να συμμετάσχουν στην πιλοτική φάση αφού τα άτομα με ψυχοκοινωνική αναπηρία δεν είχαν δικαίωμα συμμετοχής σε αυτή, και β) τα άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία άνω των 65 ετών, ένα ζήτημα που η ΕΣΑμεΑ είχε αναδείξει ήδη από την περίοδο που το εν λόγω νομοσχέδιο ήταν σε διαβούλευση στο OpenGov.gr.⁵⁸ Εν τέλει, το κριτήριο της κατηγορίας αναπηρίας εκλείπει από τις προϋποθέσεις που χρειάζεται να πληροί ο/η υποψήφιος/α ωφελούμενος/η, αφού όλοι οι πολίτες με πιστοποιημένη αναπηρία μεγαλύτερη του 67% και ανεξαρτήτου κατηγορίας αναπηρίας μπορούν να υποβάλλουν αίτηση. Ωστόσο, το ίδιο δεν ισχύει για τον ηλικιακό περιορισμό των 65 ετών, αφού ακόμη τα άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία άνω των 65 δεν έχουν δικαίωμα συμμετοχής σε αυτή.

Εκτός όμως από τα κριτήρια επιλογής που χρειάζεται να πληροί ο/η υποψήφιος/α ωφελούμενος/η με αναπηρία προκειμένου να συμμετάσχει στην πιλοτική φάση της υπηρεσίας του «προσωπικού βοηθού», ένα άλλο πρόβλημα που προέκυψε είχε να κάνει με τον τόπο υλοποίησης της υπηρεσίας σε πιλοτικό επίπεδο αφού αρχικά προβλεπόταν ότι η πιλοτική φάση να λάβει χώρα μόνο στην Περιφέρεια Αττικής και όχι και στις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας. Η ανακοίνωση αυτή προκάλεσε την αντίδραση του αναπηρικού κινήματος λόγω του ότι ο εν λόγω περιορισμός μόνο αρνητικό αντίκτυπο θα είχε στην υλοποίηση της υπηρεσίας,⁵⁹ αφενός γιατί η υλοποίηση του «προσωπικού βοηθού» είχε δημιουργήσει προσδοκίες τόσο στα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους όσο και στην τοπική αυτοδιοίκηση, αφετέρου η υλοποίηση της μόνο σε μια περιφέρεια (Περιφέρειας της Αττικής) θα στερούσε την εξαγωγή χρήσιμων στοιχείων και πληροφοριών λόγω της ετερογένειας των ωφελούμενων της υπηρεσίας (βάση του

⁵⁸ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2022). Ετήσια Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2021. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

⁵⁹ ΕΣΑμεΑ (2022, 21 Μαρτίου). [Αδιανόητη η πιλοτική εφαρμογή Προσωπικού Βοηθού μόνο στην Αττική. Προτάσεις για την υλοποίηση του. Δελτίο Τύπου.](#)

οικονομικού, κοινωνικού, δημογραφικού προφίλ τους) και των αναγκών τους. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη την αξιολόγηση που θα λάβει χώρα ύστερα από την ολοκλήρωση της πιλοτικής φάσης προκειμένου να διαμορφωθεί ο τελικός 'χαρακτήρας' της υπηρεσίας όταν πλέον αυτή θα λειτουργήσει καθολικά, η συλλογή των συγκεκριμένων στοιχείων θα ήταν/είναι ένα πολύτιμο εργαλείο.

2. Μεριμνούμε για την πρόληψη της ιδρυματοποίησης και αναπτύσσουμε ένα φάσμα υπηρεσιών παροχής φροντίδας εντός της κοινότητας.

- Αναπτύσσουμε υποστηρικτικές υπηρεσίες για την αντιμετώπιση των αναγκών των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν στην οικία τους ή λαμβάνουν φροντίδα από συγγενείς και φίλους.
- Δημιουργούμε κινητές μονάδες παρέμβασης σε κάθε Κέντρο Κοινότητας σε συνεργασία με κοινωνικές υπηρεσίες και τις τοπικές αρχές.
- Αποσυνδέουμε τα προνοιακά επιδόματα από την απασχόληση.
- Απλοποιούμε τις διαδικασίες ίδρυσης και αδειοδότησης Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ).
- Παρέχουμε κίνητρα στους Δήμους για τη δημιουργία ΣΥΔ.
- Θέτουμε προδιαγραφές διασφάλισης ποιότητας και διασφαλίζουμε την επιχειρησιακή αναβάθμισή των ΣΥΔ.

Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2022

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Ως προς τη μέριμνα για την πρόληψη της ιδρυματοποίησης και την ανάπτυξη ενός φάσματος υπηρεσιών παροχής φροντίδας εντός της κοινότητας, αν και έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση, παρ' όλα αυτά χρειάζονται να γίνουν ακόμη περισσότερα αν ληφθεί υπόψη ότι η κάλυψη των αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία ενός νοικοκυριού εξακολουθεί να επιβαρύνει σημαντικά τα υπόλοιπα μέλη αυτού τόσο σε πρακτικό επίπεδο, δηλαδή όταν τα μέλη του νοικοκυριού αποτελούν τους βασικούς φροντιστές των ατόμων που χρήζουν φροντίδας/στήριξης, όσο και σε οικονομικό επίπεδο, προκειμένου να λαμβάνουν, έστω συμπληρωματικά, μια εξωτερική βοήθεια.

3. Κλείνουμε σταδιακά τις ιδρυματικές δομές κλειστής φροντίδας.

- Σε συνεργασία με την European Association of Service Providers of Persons with Disabilities (EASPD) καταρτίζουμε την Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση και το σχέδιο δράσης εφαρμογής της, προβλέποντας μέτρα για την αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία και την πρώιμη παρέμβαση για παιδιά με αναπηρία.

- Φροντίζουμε για τη μετεγκατάσταση των φιλοξενούμενων σε δομές παροχής φροντίδας σε επίπεδο κοινότητας. Άτομα με αναπηρία που φιλοξενούνται στο Παράρτημα ΑμεΑ Λεχαιών του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Δυτικής Ελλάδας και στα Παραρτήματα ΑμεΑ του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Αττικής, θα μεταστεγαστούν σε ασφαλή και υποστηρικτική δομή ή δομή οικογενειακού τύπου ή θα επιστρέψουν στην οικογένειά τους, με ταυτόχρονη υποστήριξή τους από το πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης.

Χρονοδιάγραμμα: 2021-2023

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Σε ότι αφορά το σταδιακό κλείσιμο των ιδρυματικών δομών κλειστής φροντίδας παρατηρούνται σημαντικές καθυστερήσεις. Σε ότι αφορά τη μελέτη του EASPD αυτή ολοκληρώθηκε το 2021, παρ' όλα αυτά ακόμη δεν υφίσταται Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση. Αναφορικά με τη μετεγκατάσταση των φιλοξενούμενων σε δομές παροχής φροντίδας σε επίπεδο κοινότητας των ατόμων με αναπηρία που φιλοξενούνται στο Παράρτημα Λεχαιών του ΚΚΠ Δυτικής Ελλάδας και του Παραρτήματος Σκαραμαγκά του ΚΚΠ Αττικής, αν και το συγκριμένο πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης ξεκίνησε το 2017 και προβλεπόταν να ολοκληρωθεί το 2019, εν τέλει οι δύο πρώτες ΣΥΔ για τη μετεγκατάσταση των ατόμων με αναπηρία που φιλοξενούνταν στα Λεχαινά εγκαινιάστηκαν μόλις τον Οκτώβριο του 2022, ενώ σε ότι αφορά τη μετέγκατασταση των ατόμων με αναπηρία του Παραρτήματος Σκαραμαγκά δεν είναι γνωστό σε ποιο σημείο βρίσκεται.

4. 'Βοήθεια στο Σπίτι' και 'Πρόληψη στο Σπίτι'

- Με το 'Βοήθεια στο Σπίτι' συμβάλλουμε στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων της τρίτης ηλικίας που δεν αυτοεξυπηρετούνται πλήρως και ατόμων με μειωμένη κινητικότητα και συγκεκριμένους περιορισμούς, δίνοντας προτεραιότητα σε αυτούς που ζουν μόνοι τους ή δεν έχουν την πλήρη φροντίδα της οικογένειάς τους.
- Το 2020 το 'Βοήθεια στο Σπίτι' απέκτησε διαρκή χαρακτήρα, καθώς το προσωπικό της δράσης αυτής εντάχθηκε στο μόνιμο προσωπικό των Δήμων.
- Υποστηρίζουμε με το 'Πρόληψη στο Σπίτι' κατοίκους ορεινών και δυσπρόσιτων περιοχών που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες με την κατ' οίκον διεξαγωγή ιατρικών εξετάσεων και την αυτοματοποιημένη αποστολή των αποτελεσμάτων τους σε συμβεβλημένους ιατρούς μέσω τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών.

Χρονοδιάγραμμα: Βοήθεια στο Σπίτι': Διαρκής δράση

'Πρόληψη στο Σπίτι': Εντός του 2021

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Εσωτερικών, Διεύθυνση Προσωπικού ΟΤΑ – ΕΕΤΑΑ, Δήμοι

Το νέο πρόγραμμα «Πρόληψη στο Σπίτι», θεσμοθετήθηκε το 2020 με το ν.4674. Σύμφωνα με το άρθρο 17 του ν.4674, το «Πρόληψη στο Σπίτι» είναι ένα ειδικό πρόγραμμα προληπτικής ιατρικής που αποτελεί τμήμα της δημοτικής δομής «Βοήθεια στο Σπίτι». Ο στόχος του είναι να υποστηρίξει τους κατοίκους των δυσπρόσιτων περιοχών ορεινών δήμων και νησιωτικών δήμων κάτω των είκοσι χιλιάδων (20.000) κατοίκων. Μέσω του προγράμματος «Πρόληψη στο Σπίτι» είναι δυνατή η κατ' οίκον διεξαγωγή ιατρικών εξετάσεων των κατοίκων των περιοχών αυτών που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού καθώς και η αυτοματοποιημένη αποστολή των αποτελεσμάτων τους σε συμβεβλημένους ιατρούς, μέσω τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών.⁶⁰

5. Συγκροτούμε Ομάδα Εργασίας για την κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των ατόμων με οπτική αναπηρία

- Σκοπός της Ομάδας Εργασίας είναι η διερεύνηση και η αποτύπωση της κατάστασης που επικρατεί στον τομέα της εκπαίδευσης των ατόμων με οπτική αναπηρία στην κινητικότητα, στον προσανατολισμό και στις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσής τους, από τη σκοπιά του ρυθμιστικού πλαισίου και των πρακτικών που έχουν αναπτυχθεί, στο πλαίσιο του αποτελεσματικού σχεδιασμού και άσκησης της δημόσιας πολιτικής για την ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία.

Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2021

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων – Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας

Το φθινόπωρο του 2020, συστάθηκε στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας Ομάδα Εργασίας για την κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των ατόμων με οπτική αναπηρία, με συμμετοχή εκπροσώπων της ΕΣΑμεΑ, του Πανελληνίου Συνδέσμου Τυφλών καθώς και άλλων φορέων από το χώρο της οπτικής αναπηρίας.⁶¹ Ο σκοπός της σύστασης της εν λόγω Ομάδας Εργασίας ήταν διττός: αφενός η μελέτη και αποτύπωση της κατάστασης στον τομέα της εκπαίδευσης των ατόμων με οπτική αναπηρία στην κινητικότητα, στον προσανατολισμό και στις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσής τους, αφετέρου η διατύπωση ενός πλαισίου προτάσεων που θα συμβάλει

⁶⁰ Βλ. παρ. 1 του άρθρου 17 του ν. 4674/2020.

⁶¹ Βλ. Υπουργική Απόφαση 555/12-10-2020 (ΦΕΚ 4629/Β', 21-10-2020) «Σύσταση Ομάδας Εργασίας για την κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των ατόμων με οπτική αναπηρία».

στον εκσυγχρονισμό του εν λόγω τομέα αλλά και στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με οπτική αναπηρία. Οι εργασίες της Ομάδας Εργασίας ολοκληρώθηκαν εντός του 2021.

4.2 Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022

Στο σχέδια δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022, οι δράσεις που αφορούν στην ανεξάρτητη διαβίωση έχουν συμπεριληφθεί στο **Στόχο 6**: «Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία» και συγκεκριμένα στον **υπο-στόχο 6.5** «Ανεξάρτητη Διαβίωση» του Σχεδίου Δράσης του Υπουργείου για το 2021 και στο **Στόχο 8** «Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία» και συγκεκριμένα τους **υπο-στόχους 8.9** «Θέτουμε τον Προσωπικό Βοηθό στο επίκεντρο της πολιτικής προώθησης της ανεξάρτητης διαβίωσης» και **υπο-στόχος 8.10** «Κλείνουμε σταδιακά τις ιδρυματικές δομές κλειστής φροντίδας» του Σχεδίου Δράσης του Υπουργείου για το 2022.

5 ΚΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ

Οι πολιτικές που αφορούν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ανεξάρτητη διαβίωση και ζωή στην κοινότητα είναι αναγκαίο να ευθυγραμμιστούν απόλυτα με το υφιστάμενο πλαίσιο για την αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο οφείλει να λάβει υπόψη στον πολιτικό του σχεδιασμό το σύνολο των Άρθρων της Σύμβασης, και ειδικότερα τις απαιτήσεις του Άρθρου 19 της Σύμβασης, την Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για την εφαρμογή της οποίας η χώρα μας έχει δεσμευτεί, τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ιδιαίτερα την αρχή 17 «Ένταξη ατόμων με αναπηρία», την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030.⁶²

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, καθώς και την παρ. 1 του άρθρου 60 του ν. 4488/2017, απαιτείται η οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε νομοθετική πρωτοβουλία, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα, με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των κρατούμενων με αναπηρία.

5.1 Ειδικές Συστάσεις

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση των ατόμων με αναπηρία ως προς το δικαίωμά τους στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα η οποία και αποτυπώθηκε στην ενότητα 3 του παρόντος κειμένου καθώς και τις ισχύουσες διεθνείς και εθνικές δεσμεύσεις του ελληνικού κράτους και τη μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης αυτών, η ΕΣΑμεΑ και το «Παρατηρητήριο» προτείνουν τα εξής:

- Να καταρτιστεί η Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση με σκοπό τη σταδιακή κατάργηση όλων των δομών ιδρυματικού τύπου.
- Να αναπτυχθεί μηχανισμός για την παρακολούθηση, τη συλλογή στοιχείων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αποϊδρυματοποίησης.
- Να επιταχυνθεί άμεσα η αποϊδρυματοποίηση στο ΚΚΠ της Περιφέρειας Αττικής η οποία αν και έχει ξεκινήσει από το 2017 ακόμη δεν έχει ολοκληρωθεί.
- Να διασφαλιστεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, με επαρκή χρηματοδότηση για τη στελέχωση και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών.

⁶² Για μια συνοπτική παρουσίαση του πλαισίου, βλ. σσ. 7-17 του παρόντος αρχείου.

- Να επιδοτηθεί η υλοποίηση βελτιώσεων προσβασιμότητας της κατοικίας των ατόμων με αναπηρία.
- Να μετασχηματιστούν τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας και οι δομές που υπάγονται σε αυτά σε δομές υποστήριξης της ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα.
- Να ενισχυθεί ο θεσμός της προστατευόμενης διαβίωσης και να διασφαλιστεί η ομαλή χρηματοδότησή του.
- Να αναπτυχθούν υποστηρικτικές υπηρεσίες για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν στην οικία τους ή λαμβάνουν φροντίδα από συγγενείς και φίλους, με στόχο την πρόληψη και αποφυγή της ιδρυματοποίησης.
- Να προωθηθούν οι Δήμοι ως βασικοί πάροχοι υπηρεσιών υποστήριξης -σε επίπεδο κοινότητας- για άτομα με αναπηρία, μέσω της λειτουργίας κοινωνικών δομών.
- Να διαμορφωθεί θεσμικό πλαίσιο σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ για τη δημιουργία Κέντρων Ανεξάρτητης Διαβίωσης σε όλη την επικράτεια.
- Να διευρυνθεί το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» προκειμένου να συμπεριληφθούν στους ωφελούμενους και άτομα με σοβαρές αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις.
- Να διασφαλιστεί ότι τα άτομα άνω των 65 ετών με πιστοποιημένη αναπηρία θα είναι δικαιούχοι της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού κατά την καθολική εφαρμογή της υπηρεσίας.
- Να εξασφαλισθεί η σταθερή χρηματοδότηση της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού κατά την καθολική εφαρμογή της από εθνικούς και ενωσιακούς πόρους.

5.2 Οριζόντιες Συστάσεις

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα οριζόντιου ενδιαφέροντος, το οποίο συνδέεται με την εφαρμογή μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία στη χώρα, αφορά στην χρήση της γλώσσας και ειδικότερα στην ορολογία που ενσωματώνεται στους επίσημους, δημόσιους λόγους για την αναπηρία. Το ζήτημα αυτό αφορά στο σύνολο των πολιτικών και στην παραγωγή λόγου, προφορικού και γραπτού των κρατικών φορέων και στη νομοπαραγωγική διαδικασία. Η χρήση λανθασμένης γλώσσας βασίζεται στην για πολλά χρόνια επικράτηση του ιατροκεντρικού μοντέλου που προσεγγίζει την αναπηρία ως ασθένεια που χρήζει θεραπείας.

Προκειμένου να εμπεδωθεί η αλλαγή παραδείγματος και η μετάβαση στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας, η ορθή χρήση της γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς η γλώσσα αποτελεί κύριο

διαμορφωτή της κουλτούρας, των κυρίαρχων στάσεων και αντιλήψεων για την αναπηρία.

Στο πλαίσιο της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι συμπεριληπτική (inclusive language), η οποία θα δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες από εμπεδωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίο να εξαλειφθεί από τη νομοθεσία και γενικότερα τόσο από τον γραπτό όσο και από τον προφορικό δημόσιο λόγο, η απαρχαιωμένη και μη συμβατή με τη δικαιωματική προσέγγιση ορολογία.

Ως Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας εργαζόμαστε ήδη συστηματικά στο πεδίο της ορθής χρήσης της γλώσσας στη βάση της δικαιωματικής προσέγγισης. Με στόχο να διευκολύνουμε το έργο σας, στο **Παράρτημα II**⁶³ παρουσιάζουμε τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικής γλώσσας και συστάσεις ενδεδειγμένης ορολογίας όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο. Το εν λόγω κείμενο βασίστηκε στις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (Disability-inclusive language guidelines) που δημοσιεύτηκαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Disability Inclusion Strategy).⁶⁴

Ως οριζόντιο μέτρο που θα διευκολύνει σημαντικά την ορθή υλοποίηση των δεσμεύσεων, προτείνεται η εκπαίδευση όλων των στελεχών της δημόσιας διοίκησης αλλά και των εποπτευόμενων φορέων των υπουργείων, στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας και στην ορθή/βέλτιστη εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία. Στην επίτευξη αυτού του σκοπού μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικά το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ (IN-ΕΣΑμεΑ), το οποίο κατέχει την απαραίτητη τεχνογνωσία και το εξειδικευμένο προσωπικό για την παροχή ολοκληρωμένης εκπαίδευσης στα ζητήματα της αναπηρίας.

Τέλος, με δεδομένη την κατευθυντήρια αρχή της Σύμβασης, «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς», όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 4.3 και αποσαφηνίζεται περαιτέρω

⁶³ Βλ. σσ. 49-51 του παρόντος αρχείου.

⁶⁴ United Nations (2019). *Disability-inclusive language guidelines*. Available at: <https://www.un Geneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

στο Γενικό Σχόλιο 7 της Επιτροπής,⁶⁵ απαιτείται από κάθε φορέα άσκησης δημόσιας πολιτικής η συνεχής διαβούλευση και συνεργασία με τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, προκειμένου αυτά να συμμετέχουν τόσο στη διαμόρφωση και παραγωγή των πολιτικών που τους αφορούν, όσο και στην παρακολούθηση της υλοποίησής τους. Μέσω της συνεχούς διαβούλευσης με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος, και ιδιαίτερα με την τριτοβάθμια οργάνωσή τους, την ΕΣΑμεΑ, μπορεί να διασφαλιστεί η συμπερίληψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία στο σύνολο των πολιτικών που τους αφορούν.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να επισημαίνουμε ότι επιδίωξη της ΕΣΑμεΑ και του «Παρατηρητηρίου» είναι η σταθερή συνεργασία με το Υπουργείο σας προκειμένου να συμβάλλουμε στο μέγιστο των δυνατοτήτων μας, στην ορθή υλοποίηση των προτεινόμενων μέτρων και πολιτικών, με γνώμονα πάντα την ανεμπόδιστη άσκηση και απόλαυση των δικαιωμάτων των πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που εκπροσωπούμε.

⁶⁵ UN CRPD Committee (2018). General Comment 7: on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention. Διαθέσιμο στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkGid%2fPPRiCAqhKb7yhsnbHatvuFkZ%2bt93Y3D%2baa2pjFYzWLBuovA%2bBr7QovZhbuyqzjDNoplweYl46WXrJl6aB3Mx4y%2fspT%2bQrY5K2mKse5zjo%2bfvBDVu%2b42R9iKip>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΆΡΘΡΩΝ 19, 20 ΚΑΙ 9 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Άρθρο 19

Ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στην παρούσα Σύμβαση αναγνωρίζουν το ίσο δικαίωμα όλων των ατόμων με αναπηρίες να ζουν στην κοινωνία, με επιλογές ίσες με τους άλλους ανθρώπους και λαμβάνουν αποτελεσματικά και κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να διευκολύνουν την πλήρη απόλαυση αυτού του δικαιώματος από τα άτομα με αναπηρίες και την πλήρη ένταξη και συμμετοχή τους στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένης και της διασφάλισης ότι:

α. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν την ευκαιρία να επιλέξουν τον τόπο διαμονής τους και το πού και με ποιόν ζουν, σε ίση βάση με τους άλλους και δεν είναι υποχρεωμένα να ζουν υπό ιδιαίτερες διευθετήσεις διαβίωσης

β. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε σειρά υπηρεσιών στο σπίτι, σε καταστήματα και άλλες υπηρεσίες υποστήριξης στην κοινότητα, συμπεριλαμβανομένης και της προσωπικής βοήθειας που είναι απαραίτητη για την υποστήριξη της διαβίωσης και της ένταξης στην κοινωνία και την αποτροπή της απομόνωσης ή του διαχωρισμού από την κοινωνία

γ. Οι κοινοτικές υπηρεσίες και εγκαταστάσεις για τον πληθυσμό είναι διαθέσιμες, σε ίση βάση, στα άτομα με αναπηρίες και ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.

Το δικαίωμα στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα που είναι και το αντικείμενο του άρθρου 19 της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες θεωρείται ως ένα από τα πιο σημαντικά δικαιώματα που έχουν συμπεριληφθεί στη αυτή. Το δικαίωμα στην επιλογή, στην ελευθερία, και στην ένταξη που συνδυάζονται στο εν λόγω δικαίωμα είναι προαπαιτούμενα προκειμένου ένα άτομο να μπορεί να ασκήσει όλα τα δικαιώματά του.⁶⁶ Όμως, για να μπορέσει ένα άτομο με αναπηρία να είναι αυτόνομο και να συμμετέχει ενεργά στην κοινότητα σημαίνει ότι το κράτος χρειάζεται να έχει λάβει μέτρα μέσω των οποίων αφενός τα άτομα με αναπηρία θα επιλέγουν το πού και με ποιον θέλουν να μείνουν, αφετέρου θα έχουν πρόσβαση σε ένα εύρος αναγκαίων υπηρεσιών που θα τους υποστηρίζουν ώστε να μπορούν να διαβιούν στην κοινότητα, αποτρέποντας την απομόνωση και τον διαχωρισμό τους από τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας.⁶⁷ Προφανώς, η έννοια της «ανεξάρτητης

⁶⁶ Fiala-Butora, J, A Rimmerman, & A Gur (2018). Article 19: Living Independently and Being Included in the Community. Στο I. Bantekas et al. (eds.) *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary* (pp. 530-558). Oxford: Oxford University Press.

⁶⁷ Ο.π.

διαβίωσης» που έχει συμπεριληφθεί στον τίτλο του συγκεκριμένου δικαιώματος δεν σημαίνει ότι τα άτομα με αναπηρία θα μένουν μόνα τους. Αλλά η έννοια της ανεξάρτητης διαβίωσης θέλει να δηλώσει ότι το άτομο με αναπηρία μπορεί ελεύθερα να επιλέξει αυτό που το ίδιο επιθυμεί όπως και να έχει τον έλεγχο των αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή του έχοντας το ίδιο επίπεδο ανεξαρτησίας και αλληλεξάρτησης όπως και οι πολίτες χωρίς αναπηρία.

Η επίτευξη της ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία και ένταξης στην κοινότητα εξαρτάται από τρία σημαντικά στοιχεία α) την δυνατότητα του ατόμου να επιλέξει τον τρόπο διαβίωσης που επιθυμεί, β) τη διαθεσιμότητα των εξομοιωμένων υπηρεσιών υποστήριξης προς τα άτομα με αναπηρία προκειμένου να μπορούν να ζήσουν στην κοινότητα αυτόνομα λαμβάνοντας την υποστήριξη που χρειάζονται, και γ) τη δυνατότητα πρόσβασης στις διαθέσιμες κοινοτικές υπηρεσίες οι οποίες και απευθύνονται στο σύνολο του πληθυσμού. Τα τρία αυτά στοιχεία, δηλαδή το δικαίωμα στην επιλογή, η διαθεσιμότητα εξομοιωμένων υπηρεσιών υποστήριξης προς τα άτομα με αναπηρία και η δυνατότητα πρόσβασης στις διαθέσιμες υπηρεσίες στην κοινότητα αποτελούν το περιεχόμενο των τριών παραγράφων του άρθρου 19.

Άρθρο 20 Κινητικότητα του ατόμου

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν την κινητικότητα του ατόμου, με τη μέγιστη δυνατή ανεξαρτησία για τα άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανόμενης και:

α. της διευκόλυνσης της κινητικότητας των ατόμων με αναπηρίες, με τον τρόπο και κατά το χρόνο της επιλογής τους και με προσιτό κόστος,

β. της διευκόλυνσης της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρίες σε ποιοτικά βοηθήματα κινητικότητας, συσκευές, υποβοηθητικές τεχνολογίες και μορφές συνεχούς βοήθειας και μεσάζοντες, συμπεριλαμβανόμενης και της διαθεσιμότητας τους με προσιτό κόστος,

γ. της παροχής κατάρτισης, σε σχέση με τις δεξιότητες κινητικότητας, στα άτομα με αναπηρίες και στο εξειδικευμένο προσωπικό που συνεργάζεται με τα άτομα με αναπηρίες,

δ. της ενθάρρυνσης των φορέων που παράγουν βοηθήματα κινητικότητας, συσκευές και υποβοηθητικές τεχνολογίες, να λαμβάνουν υπόψη όλες τις πτυχές κινητικότητας για τα άτομα με αναπηρίες.

Το δικαίωμα στην κινητικότητα, μαζί με το δικαίωμα της ανεξάρτητης διαβίωσης και ένταξης στην κοινωνία (άρθρο 19) και το δικαίωμα στην αποκατάσταση και στην επαναποκατάσταση (άρθρο 26), είναι δικαιώματα που εμπεριέχονται αποκλειστικά στη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με

Αναπηρίες.⁶⁸ Ο στόχος του εν λόγω άρθρου είναι η λήψη μέτρων που θα συμβάλλουν στη διασφάλιση της κινητικότητας των ατόμων με αναπηρία ώστε να μπορούν να κινούνται ανεξάρτητα στο μέγιστο δυνατό. Μέσα από το άρθρο 20, η κινητικότητα του ατόμου αναγνωρίζεται ως δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία και για το λόγο αυτό πρέπει να ληφθούν εκείνα τα μέτρα ώστε τα άτομα με αναπηρία ανεμπόδιστα να μπορούν να ασκήσουν το εν λόγω δικαίωμα. Για το λόγο αυτό πρέπει να διασφαλίζεται αφενός η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε βοηθήματα κινητικότητας, σε συσκευές, υποβοηθητικές τεχνολογίες και μορφές συνεχούς βοήθειας και μεσάζοντες, ή σε άλλες παροχές ανάλογα και με τις εξατομικευμένες τους ανάγκες, αφετέρου η προσιτότητα όλων των προαναφερόμενων ώστε όλα τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να αποκτήσουν αυτών όταν οι ίδιοι το επιλέξουν. Εκτός όμως από την παροχή των διαφόρων τεχνολογικών βοηθημάτων, είναι εξίσου σημαντικό να παρέχεται τόσο στα ίδια τα άτομα με αναπηρία όσο και στους βοηθούς τους ή στα άτομα εκείνα που έχουν αναλάβει τη φροντίδα τους η απαραίτητη εκπαίδευση για το πως θα χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά τις εν λόγω βοηθητικές τεχνολογίες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Μια από τις Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής, όπως προέκυψε ύστερα από τον εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπεία του ελληνικού κράτους, αφορούσε στη γλώσσα που χρησιμοποιείται στην ελληνική νομοθεσία για τα άτομα με αναπηρία. Ειδικότερα, η Παρατήρηση αφορούσε στην υποτιμητική γλώσσα που χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία και στην ανάγκη εξάλειψης της από την ελληνική νομοθεσία.⁶⁹

Η βασική αρχή που εισάγεται με τη Σύμβαση είναι ότι η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι μια γλώσσα συμπεριληπτική (inclusive language) που θα δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες αφενός από την ιατρική προσέγγιση για την αναπηρία, αφετέρου από στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία.

Σύμφωνα με τις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (*Disability-inclusive language guidelines*) που δημοσιεύσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (*Disability Inclusion Strategy*),⁷⁰ η γλώσσα που οφείλουμε να χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία πρέπει να βασίζεται στις ακόλουθες πέντε αρχές:

1. Έμφαση στο άτομο και όχι στην αναπηρία
2. Αποφυγή χρήσης «ετικετών» και στερεοτύπων
3. Μη χρήση συγκαταβατικών ευφημισμών
4. Η αναπηρία δεν είναι ασθένεια ή πρόβλημα
5. Χρήση ορθής γλώσσας όχι μόνο στον γραπτό λόγο αλλά και στον προφορικό και ανεπίσημο λόγο

⁶⁹ Βλ. Σύμφωνα με την Παρατήρηση της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες «1. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για την έλλειψη στη νομοθεσία του συμβαλλόμενου Κράτους μιας εναρμονισμένης προσέγγισης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και ότι το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, [...] εμπεριέχει υποτιμητική γλώσσα για τα άτομα με αναπηρία [...]. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος, σε στενή διαβούλευση και με την ενεργό εμπλοκή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία: [...] (2γ) Να εξαλείψει στη νομοθεσία του την υποτιμητική γλώσσα που αναφέρεται στα άτομα με αναπηρία». Οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ στα [ελληνικά](#) και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read).

⁷⁰ United Nations (2019). *Disability-inclusive language guidelines*. Available at: <https://www.un Geneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η **ορολογία που προτείνεται να χρησιμοποιείται** όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία όπως και η **ορολογία που είναι καλό να αποφεύγεται**.

Προτεινόμενοι όροι για την αναπηρία		Όροι που θα πρέπει να αποφεύγονται	
	άτομο/α με αναπηρία		άτομα/α με ειδικές ανάγκες, άτομο/α με ειδικές ικανότητες, ανάπηρος/η, ανάπηρο/α άτομο/α, ΑμεΑ, ΑμΕΑ, αφανείς ήρωες της καθημερινότητας, ήρωες της ζωής ήρωες με αναπηρία
	άτομο/α χωρίς αναπηρία, το υπόλοιπο του πληθυσμού		κανονικός/η, υγιής, φυσιολογικός, αρτιμελής
	έχει αναπηρία...		υποφέρει από, πάσχει από ταλαιπωρείται από, χτυπήθηκε από
	άτομο με νοητική αναπηρία		καθυστερημένος, καθυστερημένο άτομο, αργός, ανισόρροπος, χαμηλής νοημοσύνης,
	άτομο με ψυχοκοινωνική αναπηρία		παράφρων, τρελός, μανιακός, ψυχικά διαταραγμένος, συναισθηματικά διαταραγμένος ψυχικά άρρωστος
	κωφός άτομο/α που είναι κωφό/α βαρήκοος άτομο με ακουστική αναπηρία τυφλοκωφός		κουφός, κωφάλαλος, μουγγός

	άτομο με αναπηρία λόγου άτομο που χρησιμοποιεί συσκευή επικοινωνίας άτομο που χρησιμοποιεί εναλλακτική μέθοδο επικοινωνίας		άλαλος, δεν μπορεί να μιλήσει
	τυφλός, άτομο που είναι τυφλό, άτομο με αναπηρία όρασης		αόμματος, στραβός
	άτομο με κινητική αναπηρία άτομο με αναπηρία στα άνω άκρα άτομο με αναπηρία στα κάτω άκρα		σακάτης, κουτσός, παράλυτος, κουλός
	χρήστης/τρια αναπηρικού αμαξιδίου, άτομο που χρησιμοποιεί αναπηρικό αμαξίδιο		καθηλωμένος/η σε αναπηρικό καροτσάκι
	άτομο με σύνδρομο down		άτομο με ειδικές ανάγκες μογγόλος
	άτομο που έχει λέπρα		λεπρός
	άτομο με μικρό ανάστημα μικρό άτομο άτομο με αχονδροπλασία (αν ανήκει σε αυτή την κατηγορία)		νάνος

[Πηγή: *Disability-inclusive language guidelines*,
Available at:

<https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>]